

KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENTET

Redegjørelse

Vekst – i hele landet

Kommunal- og regionalminister Erna Solbergs redegjørelse
i Stortinget, tirsdag 30. april 2002

Vekst – i hele landet

Kommunal- og regionalminister
Erna Solbergs redegjørelse
i Stortinget,
tirsdag 30. april 2002

1 INNLEDNING

I Sem-erklæringen slår vi fast at Samarbeidsregjeringen vil styrke regionalpolitikken for å sikre bosettingen, verdiskapingen og levedyktige lokalsamfunn over hele landet.

Regjeringen vil føre en fremtidsrettet og mulighetsorientert distrikts- og regionalpolitikk. Vi vil legge til rette for at det skapes varige og lønnsomme arbeidsplasser, og at det skal være godt å bo og leve over hele landet.

Norge er i seg selv en utkant i verden. Vi må etablere generelle rammebetingelser som gir grunnlag for å utvikle internasjonalt konkurransedyktige bedrifter og næringer. Dette er særlig viktig for våre eksportrettede næringer, som i stor utstrekning er lokalisert i distriktene.

Vi vil legge til rette for å utløse mer av det store verdiskapingspotensialet som i dag er uutnyttet – ikke minst i Distrikts-Norge. De verdiene som skapes i næringslivet, er grunnlag for velferd, sysselsetting og bosetting over hele landet.

Sikring av eksisterende og utvikling av nye lønnsomme arbeidsplasser krever styrking av vår evne til nyskaping – vår innovasjonsevne. De distrikts- og regionalpolitiske virkemidlene må innrettes slik at de bidrar til å bringe flere prosjekter fra idéstadiet og over i lønnsom kommersiell virksomhet. Statens rolle må baseres på at vekstkraft alltid kommer nedenfra.

Jeg vil understreke at det ikke bare dreier seg om å legge til rette for arbeidsplasser i distriktene, men også om å skape attraktive steder med gode bo- og leveforhold. Distrikts- og regionalpolitikken skal bidra til at bostedskvalitetene videreutvikles. Samtidig må distriktskommunene selv bli flinkere til å markedsføre sine bostedskvaliteter overfor enkeltmennesker og næringsliv.

2 VERDIGRUNNLAG

Norge er et land med store variasjoner og rikt **mangfold**. Gjennom historien har vi utviklet ulike levesett, kulturer, dialekter, språk og kulturlandskap som representerer en betydelig egenverdi. Gjennom distrikts- og regionalpolitikken vil regjeringen ta vare på og videreutvikle dette mangfoldet.

Av hensyn til nasjonens samlede **verdiskaping**, må vi ha virksomhet i alle deler av landet. Råvareuttak og primærproduksjon i distriktene danner basisen for mye av denne verdiskapingen, men det er muligheter for mye mer. Tro på egne muligheter er viktig for å utløse nyskaping og vekstkraft. Regjeringen vil understøtte den optimismen og den fremtidstroen som preger store deler av Distrikts-Norge.

Staten bygger ikke landet. Staten skal legge til rette for at enkeltmennesker, bedrifter og institusjoner kan utfolde sin virkestrang og skape verdier for seg selv og samfunnet. Regjeringen setter **individet i sentrum**. Dette gjelder også i distrikts- og regionalpolitikken. Hver enkelt av oss velger selv hvor vi vil bo og arbeide. Statens oppgave er å føre en politikk som gjør denne valgfriheten reell.

Vi vektlegger den enkeltes rett til å ta beslutninger om det som angår egen hverdag og egne liv. Politiske avgjørelser skal fattes så nær dem det angår som mulig. Derfor vil vi **delegere** mer myndighet nedover i statsforvaltningen og **desentralisere** større ansvar og flere oppgaver til kommunesektoren.

Konkurransen nasjonalt utløser skapervilje og virkestrang hos den enkelte, og er samtidig en forutsetning for landets konkurransevne internasjonalt. Konkurransen virker skjerpene, og er en viktig drivkraft for å få til utvikling og endring.

Gjennom sterkere målretting av virkemidlene vil regjeringen **kompensere for markedssvikt**, og bidra til at alle deler av landet gis muligheter for positiv utvikling og likeverdige vilkår for deltagelse i konkurransen. Hovedansvaret for verdiskapingen i Norge ligger imidlertid hos enkeltmennesket, i den enkelte bedrift og i den enkelte region.

Lokalsamfunn som stilles overfor store og u håndterlige utfordringer i form av svikt i næringsgrunnlaget og stor fraflytting skal ha **trygghet** for at fellesskapet stiller opp – og i en omstillingsperiode bidrar aktivt – inntil man lokalt igjen kan ta hovedansvaret for egen utvikling. Uavhengig av bosted skal den enkelte av oss oppleve trygghet og forutsigbarhet for at grunnleggende offentlige tjenester opprettholdes.

3 FORSKYVNINGER I BOSETTINGS- MØNSTERET

3.1 Sentralisering skjer på alle nivåer. Vekstkraftige distriktskommuner finnes

De siste tiårene har det skjedd betydelige endringer i bosettingsmønsteret i Norge. Utviklingen har vært preget av sentralisering på alle nivåer. Mens folketallet stort sett har gått tilbake i spredtbygde områder og mindre bygdesentra, har det vært en viss befolkningsvekst i bygdebyregionene og en noe sterkere vekst i småbyregionene. Samtidig har den klart sterkeste befolkningsveksten kommet i storbyområdene.

Flytting til sentrum er ikke noe Østlandsfenomen. Flertallet av dem som flytter fra bygda og bosetter seg i et byområde, flytter til sitt landsdelssenter. Veksten har likevel vært størst i Oslofjordregionen.

Den økende etterspørselen etter arbeidskraft i sentrale strøk dekkes delvis gjennom innflytting, men også gjennom innpendling fra omlandet. Rundt de vekstkraftige byene vokser derfor pendlingsomlandet. Bedre transportmuligheter, aksept for lengre pendlingsavstander og mer fleksible arbeidsforhold har gjort denne utviklingen mulig.

Det finnes imidlertid unntak fra sentraliseringstendensen. Austevoll kommune, med snaut 4.500 innbyggere, har i løpet av de siste tjue årene vokst med mer enn 14 prosent. Vik, som er en enda mindre kommune, vokste med nær 11 prosent. Vekstkraft er altså ikke alene avhengig av størrelse.

Flyttestrømmen går i hovedsak fra periferi mot sentrum. Men den innenlandske flyttingen har avtatt i styrke

Fortsatt går flyttestrømmen i hovedsak fra periferi mot sentrum. Men det er verdt å merke seg at flyttingen fra distriktene ikke har økt de siste 10-20 årene. Tvert imot så har den innenlandske flyttingen avtatt i styrke.

3.2 Drivkreftene bak sentraliseringen

Når befolkningen går tilbake i mange utkantkommuner, så skyldes det ikke lenger bare fraflytting, men vel så mye demografiske forhold. Kvinnene i Distrikts-Norge føder færre barn enn tidligere. Sammen med skjev alderssammensetning gjør dette at mange distriktskommuner nå har fødselsunderskudd.

Nødvendige strukturendringer har ført til at sysselsettingen har gått tilbake i flere tradisjonelle distriktsnæringer. Samtidig har typiske bynæringer som personlig og forretningsmessig tjenesteyting vokst. Over hele verden ser vi den samme utviklingen. Ved overgangen til kunnskapssamfunnet har mennesker og bedrifter en tendens til å samle seg i byer, selv om teknologisk utvikling i seg selv legger til rette for at mennesker i større grad enn tidligere kan bosette seg der de ønsker. Byenes nærhet og mangfold ser ut til å gi de beste rammene for samspill og dynamikk.

Byenes nærhet og mangfold ser ut til å gi de beste rammene for samspill og dynamikk

3.3 Levekår og bostedspreferanser

Norges befolkning har ingen lang tradisjon for å bo i by. Men våre bostedsønsker blir stadig mer urbane. Flere unge vokser opp i byområder. Samtidig trekker stadig flere unge inn til byene for å gå på skole og skaffe seg arbeidserfaring.

Et flertall av oss legger likevel vekt på andre bostedskvaliteter enn storbyens når vi kommer i etableringsfasen. Mange vil bosette seg på mindre steder med gode oppvekstvilkår, et aktivt og godt lokalmiljø, nærhet til familie og rimelige bokostnader.

3.4 Utviklingen fremover

Utviklingstrekkene forsterker hverandre gjensidig. Det gjør dem desto vanskeligere å snu. Sentraliseringen er da heller ikke noe nytt eller særnorsk fenomen. Omlag halvparten av befolkningsveksten i Norge skyldes tilflytting fra utlandet. Siden innflytterne først og fremst slår seg ned i sentrale strøk, virker også dette sentraliserende.

Mye tyder på at sentraliseringen vil fortsette, men vi vil ikke passivt møte en slik utvikling. Vi vil legge til rette for vekst i ulike deler av landet slik at alle får en reell valgfrihet med hensyn til bo- og arbeidssted.

Vekst kan skapes – i store og små lokalsamfunn. Vekstkraftige samfunn kjennetegnes av gründerkultur, samarbeid og evne til nyskaping. Grunnlaget for vekst finnes først og fremst i lokalsamfunnet selv, hos enkeltmennesker, næringsaktører og lokale myndigheter, og i deres evne til å samarbeide og tenke nytt. Dette er viktig å ha med seg når politikken skal utformes og statlig virkemiddelbruk skal målrettes.

Grunnlaget for vekst finnes først og fremst i lokalsamfunnet selv, hos enkeltmennesker, næringsliv og myndigheter, og i deres evne til å samarbeide

4 MÅL, MÅLOMRÅDER OG MÅLGRUPPER FOR DISTRIKTS- OG REGIONALPOLITIKKEN

Regjeringen vil legge til rette for *at den enkelte har reell frihet til å bosette seg der hun eller han ønsker.*

Vi vil arbeide for bedre utnyttelse av det næringspotensialet vi vet finnes i ulike deler av landet, og legge grunnlag for likeverdige levekår.

Regjeringen har imidlertid ingen mulighet til å stoppe enhver sentralisering. Den er en konsekvens av de strukturendringer som finner sted i næringslivet, og av endrede bostedspreferanser blant folk flest.

I flere tiår har skiftende regjeringer holdt fast ved målet om å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret. Like fullt har sentraliseringen gått sin gang, på alle nivåer. Det er derfor på tide å spørre hvor vi ønsker å være når nye tyve år har gått.

For regjeringen er det et mål å demme opp for en utvikling der Osloregionen fortsetter å vokse langt raskere enn – og på bekostning av – resten av landet

For regjeringen er det et mål å demme opp for en utvikling der Osloregionen fortsetter å vokse langt raskere enn – og på bekostning av – resten av landet. Vi vil bidra til å videreutvikle vekstkraftige regioner i alle deler av landet og bevare hoved-

trekkene i bosettingsmønsteret, slik at vi fortsatt er i stand til å ta ut det verdiskapingspotensialet som finnes. Vårt bosettingsmål for de neste tyve årene er *en mer balansert utvikling, der alle landsdeler har befolkningsvekst.*

Regjeringen vil i distrikts- og regionalpolitikken arbeide etter fire hovedlinjer:

- Vi vil sikre grunnlaget for gode levekår i alle deler av landet.
- Vi vil etablere rammebetingelser som er så gode at bedrifter, kapital og arbeidskraft blir i Norge, og at vi fremstår som attraktive for utenlandske investeringer.
- Vi vil prioritere virkemidler som kan bidra til å styrke vår evne til innovasjon og nyetablering i alle deler av landet.
- Vi vil satse sterkere på regioner og sentra som har vekstpotensial. Vi vil styrke vekstkraften der den allerede finnes.

Regjeringen vil legge til rette for en effektiv utnyttelse av de ressursene vi har, uansett hvor i landet de finnes. Vi vil stimulere til omstilling, innovasjon og nyetablering, og vi vil bidra til at ungdom og kvinner i større grad får utnyttet sine ressurser. Også innvandrerne skal kunne utnytte sitt potensial bedre enn i dag. Potensielle nyskapere og entreprenører vil være hovedmålgruppen for den næringsrettede innsatsen.

For distriktene vil det være viktig å tiltrekke seg unge i etableringsfasen. I denne gruppen er mobiliteten stor, og relativt mange er motivert for å bosette seg utenfor de større byene.

Ikke alle lokalsamfunn vil få befolkningsvekst. Men også steder med befolkningsnedgang skal være trygge og gode samfunn å bo i. Regjeringen vil sikre grunnlaget for likeverdige levekår, og da først og fremst gjennom det kommunale inntektssystemet. Overalt i landet skal folk kunne føle trygghet for grunnleggende tjenester innenfor utdanning, helse, omsorg, lov og orden osv.

5 HOVEDGREP FOR BEDRE REGIONAL- OG DISTRIKTSPOLITIKK

5.1 Bedre rammebetingelser for verdiskaping

Økonomisk vekst i landet som helhet er sentralt for utviklingen i distriktene. Det er derfor viktig, også i et regionalpolitisk perspektiv, at den økonomiske politikken utformes slik at den generelt fremmer verdiskaping og effektivitet.

Gode rammebetingelser for næringslivet er nødvendig for å få frem lønnsomme og konkurransedyktige bedrifter som kan bidra til økt verdiskaping. Overalt i landet opererer næringslivet i

Gode rammebetingelser for næringslivet er nødvendig for å få frem lønnsomme og konkurransedyktige bedrifter

stadig større grad i et globalt marked. Ikke minst for viktige vekstnæringer i distriktene er det avgjørende at vi unngår for sterk lønns- og kostnadsvekst. Ytterligere nedbygging av konkurranseutsatt sektor vil særlig ramme distriktene.

Regjeringen har i Sem-erklæringen varslet reduksjon av skatter og avgifter som hemmer nyskaping og svekker bedriftenes konkurranseevne. Den midlertidige dobbeltskatten på utbytte og avgiften på flyging av passasjerer er allerede avvirket. Investeringsavgiften er vedtatt fjernet fra 1.10.2002. Regjeringen vil gjennomføre ytterligere skatte- og avgiftslettelser for å bedre rammebetingelsene for verdiskaping i Norge. Regjeringen har varslet en reform av inntekts- og formuesskatten. Et ekspertutvalg skal foreta en bred vurdering av skatte- og avgiftssystemet og levere sin innstilling innen utgangen av 2002. Utvalget skal også vurdere arbeidsdelingen mellom de ulike delene av skatte- og avgiftspolitikken, og mellom skattepolitikken og andre politikkområder – som distrikts- og regionalpolitikken.

I mange bransjer og områder er det knapphet på arbeidskraft. Veksten i mange distriktskommuner forhindres av mangel på kvalifiserte medarbeidere. En viktig del av regjeringens distrikts- og regionalpolitikk er derfor å øke tilgangen på arbeidskraft. Vi vil frigjøre arbeidskraft i offentlig sektor, stimulere til at flere av oss arbeider mer og lenger, og gjøre det enklere for personer utenfor EØS-området å få arbeidstillatelse i Norge. Blant annet gjør vi det nå enklere for russere i Barentsregionen å ta seg arbeid i Nord-Norge.

5.2 Innsats for økt nyskaping

Det har i de senere årene, både nasjonalt og internasjonalt, vært stadig økende oppmerksomhet om den betydningen entreprenørskap og nyskaping har på fornyelse av økonomien og på verdiskapingen.

Det er få etableringer i Norge sammenliknet med andre land, og spesielt er det behov for nyskaping i distriktene. Regjeringen arbeider derfor med utviklingen av en samlet og offensiv innovasjonspolitik. Utvikling av en god entreprenørskapskultur og satsing på entreprenørskap i utdanningen er grunnleggende i en slik satsing. Regjeringen vil

- stimulere til næringsrettet forskning og utvikling,
- tilrettelegge for samspill mellom næringsliv, kompetansemiljøer og offentlig sektor,
- konsentrere virkemiddelapparatet mot nyskaping,
- satse på entreprenørskap i utdanningssystemet og
- videreutvikle ressursbaserte næringer

5.2.1 Næringsrettet forskning og utvikling

Forskning og utvikling er en viktig kilde til nyskaping og vekst. I forhold til andre OECD-land, ikke minst våre naboland, investerer norsk næringsliv relativt lite i forskning og utvikling.

I tillegg er det stor geografisk variasjon i FoU-aktiviteten. Det er de større bedriftene i Østlandsområdet som mottar mest av forskningsrådets midler til næringsrettet forskning. Blant annet i Nord-Norge og i innlandet er næringslivet mindre kunnskapsintensivt, med få bedrifter som kunder i Norges Forskningsråd.

For å gi en ekstra stimulans til næringsrettet forskning i Distrikts-Norge arbeider vi med utforming av skattestimuleringsordninger for FoU som særlig gjelder bedriftene i distriktskommunene. Regjeringen vil også bidra til å bryte ned barrierene mellom kunnskapsmiljøene og de mindre bedriftene for å lette samspillet mellom aktørene.

5.2.2 Tilrettelegging for samspill

Idé-, utviklings- og kommersialiseringsfasene er de mest kritiske og risikofylte i en bedrifts utvikling. I disse fasene er det ofte vanskeligst å hente inn nødvendig kompetanse og investeringskapital. Erfaring tilsier at det tar 5-10 år før en idé er kommersialisert. Regjeringen mener det er viktig at det offentlige bidrar til å lette overgangen fra idé til marked, og vil blant annet legge til rette for etablering av flere kunnskaps- og forskningsparker, næringshager og "rugekasser" – inkubatorer, der det også inngår miljøer for rådgivning og risikovillig kapital.

Regjeringen vil legge til rette for etablering av flere kunnskaps- og forskningsparker, næringshager og inkubatorer

Vi vil legge til rette for regionalt samspill. Kunnskapsparkene skal fungere som "nav" i større regionale verdiskapingsmiljøer. I samarbeid med disse vil vi i distriktene satse på næringshager med rugekassser for å få frem flere små og kreative kompetansebedrifter.

5.2.3 Et virkemiddelapparat for nyskaping i distriktene

Regjeringen besluttet i januar i år at de bedriftsrettede virkemidlene og apparatet rundt skal gjennomgås. Blant annet vil vi spisse innsatsen mot områder hvor de private markedene ikke fungerer tilfredsstillende. Virkemiddelbruken skal i større grad rettes mot utvikling av kommersielle muligheter som befinner

Virkemiddelbruken skal i større grad spisses mot kunnskapsoppbygging, nyetablering utvikling av nye kommersielle muligheter

seg i en tidlig fase, kunnskapsoppbygging og nyetablering. Dette vil kreve et aktivt oppsøkende og fleksibelt virkemiddelapparat, ikke minst rettet mot aktører og muligheter i distriktene. Konklusjoner vil bli trukket i løpet av året. På alle områder innenfor offentlig næringsutvikling vil regjeringen stille større krav til mål- og resultatstyring.

5.2.4 Entreprenørskap i utdanningssystemet

Skal vi skape en bedre kultur for entreprenørskap og øke etableringstakten, må vi henvende oss til de unge. Vi må gi barn og ungdom kjennskap til næringslivet i sitt lokalmiljø. De må også selv få utvikle interessen for å skape noe nytt. I tillegg til å gi dem kunnskaper om det å etablere bedrift, må vi utvikle deres kreativitet, selvtillit og vilje til å ta risiko. Lokalt næringsliv må bli mer synlig i skolen og bidra med kunnskap og erfaring. Dette vil gi unge mennesker en innsikt som ellers kan være vanskelig tilgjengelig.

Regjeringen vil satse sterkere på entreprenørskap i utdanningssystemet. Flere departementer har nå gått sammen om å gi Ungt Entreprenørskap et skikkelig løft i arbeidet med å utvikle entre-

Regjeringen vil gi entreprenørskap i utdanningssystemet et skikkelig løft

prenørskap og ungdomsbedrifter både i grunnskole, videregående skole og ved høyskolene. Langt flere elever og studenter skal i tiden som kommer få tilbud om å utvikle ferdigheter i det å etablere en bedrift. Regjeringen vil vurdere hvordan entreprenørskap på bred basis kan innarbeides i utdanningssystemet.

5.2.5 Videreutvikle ressursbaserte næringer

Jordbruk, skogbruk og reindrift har stor betydning for næringsaktivitet og bosetting i distriktene, og for nasjonale oppgaver knyttet til biologisk mangfold, kulturlandskap og rekreasjon,

kultur og identitet. Næringene står overfor store utfordringer knyttet til omstilling og strukturendringer. Samtidig er mulighetene store.

Regjeringen vil arbeide for en livskraftig landbruks- og reindriftsnæring som utnytter ny teknologi og nye markedsmuligheter, og som gir forbrukerne kvalitetsprodukter til konkurransedyktige priser. Våre geografiske og klimatiske forhold er viktige fortrinn som må utnyttes i produksjon av ren og trygg mat, og vi må øke produksjonen av økologiske produkter. Verdiskapingsprogrammet for mat skal videreføres, og vi arbeider med en handlingsplan for å gjøre det enklere for entreprenører i arbeidet med nye konsepter innen matområdet. Landbruket har også potensial for økt verdiskaping innen service, reiseliv og omsorg.

Regjeringen legger opp til betydelige forenklinger i landbrukspolitikken. Vi vil legge til rette for større handlingsrom for den enkelte næringsutøver med fokus på brukere med hovedinntekten fra garden. Som ledd i en mer offensiv klimapolitikk og for å styrke næringsgrunnlaget i distriktene, vil regjeringen også bidra til økt bruk av bioenergi i Norge.

Fiskeri- og havbruksnæringen har de senere årene gjennomgått en betydelig utvikling. Eksporten har økt kraftig. Det er potensial for ytterligere verdiskaping basert på marine ressurser, ikke bare når det gjelder tradisjonelt fiskeri, oppdrett og industri, men også innenfor nye næringsgrener som marin bioteknologi, bioprospektering, bedre utnyttelse av biprodukter, og utnyttelse av hittil uutnyttede ressurser. Særlig for regionene ved kysten er det viktig at vi utnytter de marine ressursene.

Næringen opererer i et stadig mer globalisert marked med sterk konkurranse. Markedsadgang, miljøtilpasning, nyskaping og fleksibilitet er sentrale forutsetninger for at norsk fiskeri- og havbruksnæring skal være konkurransedyktige også i fremtiden. Gjennom bærekraftig forvaltning av naturressursene, økt fokus på lønnsomhet og gode rammevilkår for næringen, vil regjeringen legge til rette for økt verdiskaping.

Reiselivsnæringen er viktig for å opprettholde bosetting og bidra til verdiskapingen blant annet i mange spredtbygde områder. I oppfølgingen av reiselivsmeldingen er merkevarebyggingen av Norge som reisemål en prioritert oppgave. Dette arbeidet gjennomføres av Norges Turistråd i samarbeid med reiselivsnæringen selv. Viktige innsatsområder er produkt- og reisemålsutvikling, internasjonal profilering, og markedsføring av Norge som reisemål.

Det er også tatt initiativ til utredning av modeller for hvordan felles tiltak i reiselivsnæringen kan finansieres. Reiselivsnæringen må selv vurdere om slike modeller skal tas i bruk. Det legges til grunn at reiselivsnæringen selv må forvalte og finansiere eventuelle slike ordninger.

5.3 Utvikling av vekstkraftige regioner

Bedriftsmiljøer med mange aktører innenfor samme geografiske område kan ofte vise til stor konkurranse- og vekstkraft. Innenfor slike regionale verdiskapingsmiljøer flyter arbeidskraft, kapital, informasjon og ideer lettere. Forbedringer skjer normalt i et samspill mellom bedriften selv, leverandører, kunder, utdannings- og forskningsinstitusjoner, og offentlig sektor forøvrig.

I alle landsdeler finnes det slike vekstkraftige regioner med sterke kompetanse- og næringsmiljøer. Ved å dyrke egne fortrinn og videreutvikle det man allerede er god på, vil mange regioner i Norge ha gode fremtidsutsikter. For å nå vårt overordnede bosettingsmål vil vi legge til rette for vekstkraftige regioner og styrke regionsentraenes rolle, blant annet ved å

- føre en mer aktiv by- og regionpolitikk,
- binde den enkelte region ytterligere sammen kommunikasjonsmessig,
- styrke kompetansemiljøene gjennom satsing på utdanning og forskning,
- føre en offensiv statlig lokaliseringpolitikk, og
- styrke fylkeskommunen som regional utviklingsaktør

5.3.1 En mer aktiv by- og regionpolitikk

Byen utgjør kraftsenteret i større sammenhengende arbeids-, bo- og serviceområder. Tett samspill med omlandet, både når det gjelder næringsrelasjoner og innpendling, forsterker byenes vekstkraft. Dette samspillet vil regjeringen støtte opp under. Vi vil understøtte byenes sentrale rolle som motor i regional utvikling.

Vi arbeider med en storbymelding som vil ta opp storbyenes spesielle utfordringer og roller. Ikke bare er vi opptatt av hvordan

Vi vil i større grad understøtte byenes rolle som motor i regional utvikling

storbyene skal kunne takle sine sosiale problemer og skape bedre oppvekstvilkår for barn. Vi er også opptatt av hvordan byene best mulig skal kunne fungere i samspill med sitt nære omland og landsdelen for øvrig. Storbymeldingen vil etter planen bli lagt frem tidlig neste år.

5.3.2 Samferdsel

Funksjonelle og effektive samferdselsløsninger er avgjørende for samspillet innenfor og mellom regionene, og dermed for å utløse vekstpotensialet rundt om i landet. Norsk næringsliv, særlig næringslivet i distriktene, har lengre avstander til de europeiske markedene enn mange av konkurrentene. Regjeringen vil derfor sikre gode samferdselsløsninger over hele landet og i forhold til utlandet. Distrikts- og regionalpolitikken vil være blant de viktigste forutsetningene for prioriteringer i neste nasjonale transportplan i 2004.

Regjeringen vil sikre gode rammevilkår for luftfarten i Norge. Hele landet skal ha et godt flyrutetilbud til lavest mulige priser. Det er ikke minst viktig i Nord-Norge. Regjeringen vil opprettholde regionale lufthavner som fungerer godt, men vurderer enkelte plasser med dårlig samfunnsøkonomisk lønnsomhet. Samferdselsdepartementet har bedt Luftfartsverket om å se på mulighetene for å få til et mer fleksibelt gebyrsystem for luftfarten. Dette vil gjøre det mulig for flere selskaper å etablere flyruter i Norge og stimulere til økt konkurranse og lavere priser.

For å opprettholde samfunnsmessig viktige – men bedriftsøkonomisk ulønnsomme – transporttjenester vil vi fortsatt kjøpe tjenester, ikke bare innen luftfarten, men også av NSB.

Den nye strukturen i Posten er en offensiv satsing på økt tilgjengelighet og bedre servicetilbud, bl.a. gjennom etablering av flere poststeder. Et langt større omfang av poststeder – drevet av bl.a. Posten selv, butikker og offentlige servicekontorer – vil gi et mer fleksibelt og bedre posttilbud. Staten vil fortsatt, gjennom krav i konsesjonen til Posten og statlige kjøp av bedriftsøkonomisk ulønnsomme posttjenester, sikre god tilgang til posttjenester i hele landet.

Telesektoren har vært gjennom en rivende utvikling som ikke minst har kommet distrikts-Norge til gode, gjennom bedre tjenester og lavere priser. På den annen side har mange kommuner opplevd tap av arbeidsplasser som følge av omstilling og markedstilpasning. Utbygging av bredbånd står nå sentralt. En bedre organisert offentlig etterspørsel skal gi drahjelp, men for øvrig vil utbyggingen være basert på lønnsomhet og konkurranse. For å sikre tilgjengelighet i områder der konkurranse og offentlig etterspørsel ikke strekker til, vil vi vurdere å sette inn ekstraordinære tiltak.

5.3.3 Utdanning og forskning

Stadig mer opplæring og undervisning, informasjon og kommunikasjon skjer ved hjelp av data og Internett. Nettbaserte tilbud tas i bruk i etter- og videreutdanningen, og små skoler kobler seg opp til større for å kunne gi et mer fullverdig tilbud. Regjeringen legger opp til at voksne i større grad enn tidligere skal kunne ta utdanning på eller nær hjemstedet.

For å dyrke frem vekstkraftige regioner og næringsmiljøer må utdannings- og forskningspolitikken støtte opp under regionale strukturer og fortrinn. Gjennom de endringene i lov om universiteter og høyskoler vi nå legger frem, vil institusjonene få utvidet selvstyre. Dette gir dem økt mulighet for tilpasning til regionale forutsetninger og behov. Den nye lovteksten stimulerer til

For å dyrke frem vekstkraftige regioner og næringsmiljøer må utdannings- og forskningspolitikken støtte opp under regionale fortrinn

aktivt samspill mellom institusjonene og regionale nærings- og samfunnsinteresser, og understreker institusjonenes ansvar for etter- og videreutdanning på sine fagområder.

5.3.4 Lokalisering av statlige oppgaver

Regjeringen legger opp til en langt mer offensiv politikk når det gjelder lokalisering av statlige oppgaver, inklusiv statlige tilsyn, enn foregående regjeringer. Med dagens kommunikasjoner og den kompetansen som finnes rundt om i Norge, er det få statlige oppgaver som nå må være lokalisert i hovedstaden. For å styrke tilsynenes uavhengighet kan det i noen tilfeller være en fordel med avstand til sentrale myndigheter. Også andre statlige oppgaver vil over tid kunne tjene på en lokalisering utenfor Oslo, ved både drift og investeringer.

Regjeringen legger opp til en offensiv politikk for lokalisering av statlige oppgaver

den kompetansen som finnes rundt om i Norge, er det få statlige oppgaver som nå må være lokalisert i hovedstaden. For å styrke tilsynenes uavhengighet kan det i noen tilfeller være en fordel med avstand til sentrale myndigheter. Også andre statlige oppgaver vil over tid kunne tjene på en lokalisering utenfor Oslo, ved både drift og investeringer.

Ved geografisk å fordele de statlige oppgavene ønsker vi dessuten å forsterke de kompetansemiljøene som allerede finnes i regionene, og legge grunnlaget for økt regional vekstkraft. Regjeringen vil gjennom statlig lokaliseringspolitikke bidra til utviklingen av regionale vekstsentra over hele landet.

En stor del av den statlige tjenesteproduksjonen ved sykehus, politi, domstoler, ligningsmyndigheter og arbeidskontorer, retter seg mot brukergrupper lokalt og regionalt. Ved omlegging av slike virksomheter vil vi legge vekt på tilgjengeligheten for brukerne. Offentlige servicekontorer og elektronisk forvaltning skal fungere som brukerrettede inngangsporter på tvers av etater og forvaltningsnivåer. Det er avsatt 30 millioner kroner til videre innsats for å få etablert offentlige servicekontorer. Vi ønsker med disse midlene å bidra til at det utvikles et mangfold av ulike

modeller og løsninger som er tilpasset lokale forhold og ulike brukergruppers behov.

5.3.5 Regionalt partnerskap

Et viktig prinsipp for regjeringen er at beslutninger skal tas så nær dem det angår som mulig. Derfor vil regjeringen i langt større grad desentralisere beslutninger knyttet til bruken av de distrikts- og regionalpolitiske virkemidlene til regionalt nivå. For å styrke det regionale partnerskapet vil vi også vurdere økt delegering til ulike statlige sektorer.

Regjeringen vil desentralisere forvaltningen av de distrikts- og regionalpolitiske virkemidlene

Fylkeskommunene vil fra 2003, sammen med det regionale partnerskapet, prioritere ressursinnsatsen til ulike formål. Vi mener det er riktig at det folkevalgte regionale nivået får ansvaret for å bruke pengene i tråd med politiske mål, vedtatt i fylkesplanen. Dette nivået vil da bli ansvarlig for resultatene som oppnås.

For å være en god utviklingsaktør må fylkeskommunen være en aktiv tilrettelegger, samarbeidspartner og pådriver for nye løsninger. Fylkeskommunene må vektlegge helhet, brukervennlighet og medvirkning.

Fylkeskommunene skal – i forpliktende partnerskap med næringsliv, virkemiddelaktører, private organisasjoner og kommuner – utarbeide regionale utviklingsprogram. Ikke minst må de inngå nært samarbeid med næringslivet, der næringslivet også bidrar. Med sitt brede strategiske ansvar og sin tilretteleggingsfunksjon må fylkeskommunene også arbeide tett opp mot det næringsrettede virkemiddelapparatet.

5.4 Spesielle rammevilkår i utvalgte områder

Selv om vi lykkes med en aktiv regionalpolitikk vil det fortsatt være behov for særlige tiltak rettet mot lokalsamfunn, regioner og landsdeler med svakere vekstkraft. Til grunn for denne typen tiltak vil vi legge et totalkostnadsprinsipp som gir oss et bredere vurderingsgrunnlag og som klargjør om enkelttiltak gir ønsket samfunnsmessig effekt.

For å styrke rammevilkårene i enkelte områder er flere ordninger geografisk differensierte. Av størst betydning er den geografisk differensierte arbeidsgiveravgiften. Regjeringen legger stor vekt på å beholde denne ordningen. Vi vil også vurdere om det er flere generelle ordninger som bør differensieres geografisk.

For tiden arbeider et ekspertutvalg for å vurdere de distrikts- og regionalpolitiske effektene av ulike typer tiltak. Når resultater herfra foreligger kan det være aktuelt å følge opp med en politiske sammensatt distriktskommisjon. En slik kommisjon kan bli ytterligere aktualisert dersom det viser seg vanskelig å videreføre den differensierte arbeidsgiveravgiften i et tilstrekkelig omfang.

5.5 Nord-Norge

Nord-Norge har lenge vært prioritert i distrikts- og regionalpolitikken. Samlet sett har landsdelen hatt en noe svakere befolkningsutvikling enn resten av Norge, og rammene for næringsutvikling er på mange måter vanskeligere, med spredt-bygde befolkning og lange avstander til markedet.

Regjeringen vil sette inn ekstra ressurser i Nord-Norge

Regjeringen vil fortsatt sette inn ekstra ressurser i Nord-Norge og styrke tiltakssonen for Nord-Troms og Finnmark. Vi gjennomgår nå virkemiddelbruken. En strategisk analyse av tiltakssonen vil være ferdig til sommeren. Den vil da bli vurdert og fulgt opp i statsbudsjettet for neste år.

Vi har fått Stortingets tilslutning til utbygging av Snøhvit-feltet. Regjeringen har gjennomgått prosjektet for å ivareta viktige miljø- og fiskerihensyn, og vil med denne utbyggingen sette en miljøstandard for utnyttelse av petroleumsreserver i sårbare arktiske områder. Snøhvit-prosjektet er den største industrisatsingen i Nord-Norge gjennom tidene, med totale investeringer anslått til 40 milliarder 2001-kroner. Ikke bare i utbyggingsfasen, men også i driftsfasen, vil prosjektet omfatte mange interessante arbeidsoppgaver, og interessen for å få arbeid her er meget stor. I tillegg er det snakk om betydelige underleveranser, som nordnorsk næringsliv er i posisjon til å konkurrere om. Snøhvit-utbyggingens betydning for å skape regional aktivitet og optimisme, ikke minst for utviklingen i Finnmark og Nord-Norge, kan neppe overvurderes. For nordnorske leverandører vil prosjektet også kunne åpne vei inn i et voksende marked etter hvert som russerne utvider sin aktivitet i Barentshavet. Skatteopplegget for Snøhvit er imidlertid klaget inn for ESA, og dette har skapt ny usikkerhet om prosjektet.

Regjeringen vil legge til rette for utvikling av samisk næringsliv. Dette gjelder særlig næringsliv basert på samisk kultur, eller som bidrar til utvikling i tradisjonelle samiske områder. Regjeringen vil gjennom økt frihet til næringsutøvere stimulere til virksomhet som er tilpasningsdyktig, økonomisk og økologisk bærekraftig, og som i liten grad er basert på offentlig støtte. Gjennom reindrifts-

avtalen og et eget verdiskapingsprogram vil vi tilrettelegge for økt verdiskaping i reindriften. Bærekraftige næringer er nødvendige for fortsatt kulturell utvikling. Vi vil også legge til rette for at samiske næringsutøvere ikke støter på strukturelle hindringer i møtet mellom regelverk og samiske tradisjoner, kultur, sedvane og språk. Sametinget bør inngå i det regionale partnerskapet der det er naturlig.

5.6 Ekstrainnsats overfor småsamfunn og samfunn med stort utviklings- og omstillingsbehov

Regjeringen vil rette spesiell oppmerksomhet mot utkantkommuner og småsamfunn, med store avstander til regionale sentra, med problematisk næringsstruktur og nedgang i folketallet. I slike områder er det spesielt viktig å sikre tilgang på tjenester, utnytte de lokale mulighetene og ta vare på de verdiene som er knyttet til samfunnet. Gjennom en egen småsamfunnsinnsats vil regjeringen bidra til å sikre viktige velferds- og tjenestetilbud, utforme utdanningstilbud, stimulere til tiltak innenfor landbrukspolitikken, samt rette en spesifikk innsats mot unge. Som nevnt finnes det også mindre samfunn som er livskraftige. Disse vil fortsatt ha høy prioritet ved bruk av selektive tiltak.

Regjeringen vil rette spesiell oppmerksomhet mot utkantkommuner og småsamfunn

Vi vil fortsatt kunne gå inn med særlige tiltak i kommuner og regioner som rammes av store og uforutsette nedleggelse. I forbindelse med strukturendringer og nedleggelse i Forsvaret har Stortinget for omstillingsperioden lagt opp til 250 millioner kroner i omstillingsmidler til kommuner som rammes særskilt. Mitt departement er i gang med gjennomføring og oppfølging av denne omstillingsinnsatsen. Fylkeskommunene vil bli gitt en sentral rolle ved prioriteringer av omstillingsmidlene.

5.7 Kommunenes rolle

5.7.1 Bostedskvaliteter

Valg av bosted er ikke alene et spørsmål om arbeidstilbud. Undersøkelser viser at folk i stor grad vektlegger bostedskvaliteter når de velger bosted, og at bostedspreferansene endrer seg gjennom livsløpet.

Kommunene har ansvaret for helhetsplanleggingen på lokalt nivå, og for å gi befolkningen tilfredsstillende tilbud innenfor kultur og fritid, oppvekst, skole, helse og pleie. I konkurransen om å tiltrekke seg og holde på folk i ulike aldre vil kvaliteten på slike tilbud kunne være avgjørende. Ikke minst er det viktig at kommunene prøver å imøtekomme ungdommens ønsker og drømmer

om det gode liv. Distriktene har ikke det samme mangfoldet av kultur- og fritidstilbud som byene. Men ved å lytte til ungdommen og slippe dem til i saker som berører dem, kan kommunen være med å gi dem en tilhørighet til hjemstedet som varer inn i voksenlivet.

5.7.2 Styrking av kommuneøkonomien

Regjeringen vil styrke det kommunale selvstyret. Gjennom å desentralisere ansvar og oppgaver skal kommunene gis større frihet til selv å velge hvordan de vil organisere og utforme egne

Regjeringen vil styrke det kommunale selvstyret. Gjennom å desentralisere ansvar og oppgaver skal kommunene gis større frihet

tjenestetilbud, disponere overføringene fra staten og arbeide for å øke sine inntekter. Vi vil redusere øremerkingen av statlige midler og redusere og forenkle statlig regelverk overfor kommune-sektoren. Regjeringen legger også opp til at kommunene i større grad skal beholde gevinster oppnådd gjennom effektivisering.

Gjennom Sem-erklæringen har regjeringen forpliktet seg til en styrking av kommuneøkonomien og en fortsatt realøkning av kommunenes inntekter. I løpet av de nærmeste årene vil vi gjennomføre flere viktige endringer i det kommunale inntekts-systemet. En andel av selskapsskatten må igjen tilfalle kommunene. Det må utarbeides fordelingskriterier som gir en mer rettferdig fordeling av selskapsskatten enn tidligere ordninger. For tiden utreder vi ulike modeller.

5.7.3 Vekstkraft må komme nedenfra

Regjeringen vil understreke at kommunene har et hovedansvar ikke bare for tjenesteproduksjon og andre primæroppgaver, men også for egen utvikling. Grunnlaget for vekst og utvikling finnes lokalt. Kommuner med vekstkraftig næringsliv er kjennetegnet av

Grunnlaget for vekst og utvikling finnes lokalt

gründerkultur, samarbeid og evne til nyskaping, samtidig som de er integrert i større regionale næringsmiljøer. Kommuner som er opptatt av egen fremtid må selv ta tak i disse utfordringene. Sammen med næringslivet må de finne frem til hva som kan gjøre kommunen mer næringsvennlig, hvilke regionale allianser og strukturer som bør bygges, og hvordan nyskaping og entreprenørskap kan stimuleres. De må også vurdere om samarbeid eller eventuelt sammenslutning med andre kommuner kan være en hensiktsmessig strategi.

6 OPPSUMMERING

Norge har rike muligheter til å lykkes. Landet preges av optimisme. Jeg møter mange lokalsamfunn med tro på egen evne til å skape en god fremtid. Regjeringens distrikts- og regionalpolitikk skal støtte opp under denne optimismen. Betingelsene for vekst og utvikling skal bedres. Enkeltpersoner, bedrifter, kommuner og fylker skal gis større frihet til å forme egen fremtid. Regjeringen vil gi gode vilkår for dem som vil skape noe nytt, vi vil knytte by og land tettere sammen, og vi vil støtte opp under den regionale vekstkraften som finnes i alle deler av landet.

REGIONAL ANALYSE.

SAMMENDRAG

– De siste tjue årene har vært preget av sentralisering på alle nivåer. Folketallet har stort sett gått tilbake i mindre bygdesentre og spredtbygde områder. Det har vært en viss befolkningsvekst i bygdebyregionene og en noe sterkere vekst i småbyregionene, mens den klart sterkeste befolkningsveksten har kommet i storbyområdene. Dette mønsteret går igjen over hele landet. Arbeidspendlingen inn til storbyene har økt.

– I dag bor nær 80% av den norske befolkningen i byregioner (med tilgang til sentre med minst 15.000 innbyggere), hvorav nær 40% i storbyregioner (med tilgang til sentre med minst 50.000 innbyggere). Mens urbaniseringen har kommet lengst på Østlandet, er det fortsatt 19% av befolkningen i Nord-Norge som bor utenfor større og mindre sentra. Nordland og Finnmark er de eneste fylkene hvor folketallet er redusert de siste 30 år.

– Sterkest har befolkningsveksten vært i Oslofjordregionen. I 1996 og 1997 mottok denne regionen, som har 40% av befolkningen i Norge, nærmere 80% av innflyttingen. Hovedstadsområdet har trukket til seg folk fra hele landet, og vokst sterkere enn noen annen region. Flertallet av dem som flytter fra bygda og bosetter seg i et storbyområde, flytter imidlertid til sitt landsdelssenter. De senere år har flyttestrømmene avtatt i styrke.

– De mest perifere områdene av landet kommer dårligst ut når det gjelder utdanning, inntekt og formue, men best ut på områdene boligsituasjon, tjenestetilbud, sosialt nettverk og forurensning. I de større byene finner vi både de beste og de dårligste levekårene i landet. Ni av de ti kommunene som kommer dårligst ut i SSBs levekårsundersøkelse ligger i Nord-Norge. Kommuner på Vestlandet har de beste levekårene.

– Sentraliseringen har et sammensatt årsaksbilde. Ett forhold er at de typiske bynæringene vokser sterkest, mens næringer i tilbakegang er lokalisert i distriktene. Byene synes å ha lokaliseringstrinn spesielt for kunnskapsintensive næringer. Et annet forhold er at vi utdanner ungdommen til jobber i byen, og at bostedspreferansene har endret seg i favør av sentrum. Fortsatt bor det imidlertid flere i storbyene enn det som ønsker å bo der. De fleste nordmenn foretrekker småbyen. Vekst- og avfolkningsprosesser er trolig selvforsterkende.

– Vekst kan skapes. Det finnes vekstkraftige samfunn med ulik næringssetting, størrelse og lokalisering. Vekstkraftige småsamfunn har gjerne enten spesielle naturgitte forutsetninger for næringsaktivitet, eller de er kjennetegnet av gründerkultur, samarbeid og evne til nyskaping. Ofte er de integrert i større regionale næringsmiljøer. Også bosteds-kvalitetene er av betydning.

– Det er grunn til å tro at utviklingen fremover vil være preget av fortsatt sentralisering og urbanisering, større pendlingsområder rundt byene og forskyvninger i befolkningen mot de mest attraktive boområdene – bl.a. rundt Oslofjorden og langs kysten mot Stavanger.

HVA SKJER MED DET NORSKE BOSETTINGSMØNSTERET?

Befolkningsveksten i Norge er redusert i etterkrigsperioden, fra en årlig vekstrate på over 1% like etter krigen, til 0,3% første halvdel av 1980-tallet. Etter dette har veksten igjen økt, og ligger nå på 0,7%. Mens den reduserte veksttakten frem til 1980-tallet primært skyldtes lavere fruktbarhet hos norske kvinner, skyldes den tiltagende veksten de siste 15 årene primært høyere innflyttingsoverskudd fra utlandet. Fra 1970 til 2000 økte Norges befolkning med 612.029 personer.

Sterkest vekst rundt Oslofjorden – svakest i nord

Selv om Norges befolkning har økt med over 600.000 mennesker i denne perioden, har veksten vært ulikt fordelt. Av fylkene har det sentrale Østlandet og de med store bykommuner hatt den sterkeste befolkningsveksten. I Akershus har folketallet økt med 154.817 innbyggere i perioden, og dette utgjør ca. 25 % av veksten i hele landet. Oslo har «bare» hatt en økning på 20.104 innbyggere (+4%).

Finnmark og Nordland er de eneste fylkene som har hatt befolkningsnedgang. Mens Finnmark fra 1970 til 2000 mistet 2.320 personer (-3%), mistet Nordland 4.070 personer (-1,7%). Dette til tross for et positivt (men synkende) fødselsoverskudd. Også Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal har hatt nettoutflytting i perioden 1970-2000. Men på grunn av positivt fødselsoverskudd var folketallet i disse fylkene stabilt eller noe økende. Troms har hatt en økning i befolkningen på 14.597 personer (+10,7%). Økningen i Troms kan alene tilskrives at Tromsø kommune har hatt en befolkningsøkning på 21.051 personer (+55%). De aller fleste andre kommuner i Troms har hatt nedgang i folketallet.

Sterkest vekst i byer og tettsteder

De siste tjue årene har vært preget av sentralisering, på alle nivåer. Folketallet har stort sett gått tilbake i mindre bygdesentre og spredtbygde områder. Det har vært en viss befolkningsvekst i bygdebyregionene og en noe sterkere vekst i småbyregionene, mens den klart sterkeste befolkningsveksten har kommet i storbyområdene. Dette mønsteret går igjen over hele landet.

Tabell 2 viser folketallsutviklingen i norske kommuner etter en sentrum/periferi klassifisering. I alle landsdeler, unntatt Sørlandet, har periferikommunene (kommuner med reisetid mer enn 60 minutter til nærmeste tettsted med minst 5.000 innbyggere) hatt befolkningsnedgang i perioden 1980-2002. Samlet har periferikommunene mistet 50.010 mennesker eller 7,4% av folketallet. By-/tettstedskommunene (kommuner med reisetid mindre enn 60 minutter til nærmeste tettsted med minst 5.000 innbyggere, bortsett fra storbyregionene), hadde en befolkningsvekst på 98.297 (7,1%), mens storbyregionene rundt Oslo, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø vokste med 396.879 personer (19,6%).

Periferikommuner i Nord-Norge har hatt en særlig sterk tilbakegang i folketallet. Også by-/tettstedskommunene i Midt-Norge har hatt en relativt svak utvikling. Generelt har sentraliseringen vært sterkere de siste 10 årene enn i perioden 1980-1990.

Tabell 8 viser folketallsutviklingen i såkalte bo- og arbeidsmarkedsområder (BA-områder), sortert etter nedgang i folketallet fra 1980 til 2002. Ut fra pendling og reisetid til senter er landets 434 kommuner fordelt på 161 BA-områder. Av disse har bare 58 hatt oppgang de siste 22 årene, og det er de største byene som har hatt sterkest økning. Oslo-området skiller seg ut med en befolkningsøkning på 175.000, som er mer enn 100.000 høyere enn økningen i Stavanger/Sandnes – som er det BA-området med høyest prosentvis vekst. Det er altså en sterk sentralisering mot Osloområdet, men også mot de andre store byene.

103 BA-regioner (64%) hadde befolkningsnedgang fra 1980 til 2002. Disse er spredt over alle landsdeler, og har ulike karakteristika i forhold til beliggenhet og nærings sammensetning. Mange består av små og lite sentrale kommuner, men det finnes også eksempler på det motsatte. 19 av tilbakegangsregionene har fortsatt mer enn 10.000 innbyggere. Den distrikts- og regionalpolitiske innsatsen har bl.a. hatt

som mål å styrke større sammenhengende arbeidsmarkeds-, bo- og serviceregioner.

Tabell 3 viser antall tettsteder i ulike størrelseskategorier. SSB har definert tettstedene ut fra antall hus med maksimum 50 meters avstand. I alt finnes det 925 slike tettsteder med minimum 200 innbyggere, og 198 med mer enn 2000 innbyggere. Som det fremgår av tabell 6 bodde 2.917.953 nordmenn (65%) i år 2000 i tettsteder på over 2000 innbyggere. Av landsdelene har Vestlandet og Midt-Norge størst andel av befolkningen utenfor slike tettsteder. 43 av de 198 tettstedene med mer enn 2000 innbyggere ligger i Oslo-regionen. Til sammenlikning er det 14 tettsteder som ligger i by-/tettstedsregioner i Nord-Norge. Totalt bor 1,9 mill. mennesker i tettsteder i storbyregioner, 0,9 mill. i tettsteder i by/tettsteds-regioner, mens bare 116.000 bor i tettsteder som ligger i periferikommuner. Andelen av befolkningen som bor i tettsteder har økt fra 1980 til 2000, og sterkest har økningen vært på 1990-tallet.

Redusert fødselsoverskudd og flytting mot sentrum

Sentraliseringen kan tilbakeføres til to forhold; flytting inn mot byene og lavere fødselsoverskudd i bygdene enn tidligere. Tabell 5 viser nettoinnflytting til norske kommuner etter en sentralitetsinndeling. Som vi ser var det i perioden 1991-2000 stor nettoinnflytting til de sentrale kommunene, mens det var stor fraflytting fra de mindre sentrale kommunene. Flertallet av de som flytter fra bygda og bosetter seg i et storbyområde, flytter til sitt landsdels-senter. Dette er en trend vi ser også andre steder, som for eksempel i Sverige.

At flyttestrømmen går fra periferi mot sentrum er for så vidt ikke noe nytt. Tidligere ble fraflyttingen fra distriktene oppveid av et betydelig fødselsoverskudd. Dette er ikke lenger tilfelle. Redusert fruktbarhet og skjev alderssammensetning gjør at mange fraflyttingsområder nå faktisk har fødselsunderskudd. Dermed er mange kommuner avhengig av nettoinnflytting for å kunne opprettholde folketallet.

Brutto har flyttestrømmene avtatt i styrke de senere år. I sum har utflyttingen fra kommunene gått ned. Samtidig har innflyttingen avtatt i alle deler av landet, unntatt i de større byområdene. Her har innflyttingen økt.

Tilbøyeligheten til å flytte er større blant yngre enn eldre, større blant personer med høy utdanning enn lav utdanning, og i noen grad større blant kvinner enn

menn. Dette har gitt en utvikling i retning av forgubbing, lavere gjennomsnittsutdanning og kvinneunderskudd i mange perifere kommuner. Selv om kjønnsforskjellene med hensyn til utflytting har blitt mindre, har kvinner og menn fortsatt ulik flytteeatferd. Kvinner flytter mer enn menn, og de flytter i større grad fra hjemkommunene sine. Det er samtidig slik at kvinner i større grad flytter til (evt. tilbake til) distriktkommuner. Kvinner med høyere utdanning flytter oftere til mindre steder enn menn med høyere utdanning. Dette har bl.a. sammenheng med at mange kvinner rekrutteres til offentlig sektor.

Flyttingen påvirkes av situasjonen på arbeidsmarkedet, først og fremst på de stedene som folk flytter til. Statistikken viser derfor at det er større flytting mot sentrale områder i høykonjunkturperioder, når etterspørselen etter arbeidskraft generelt er stor. Generelt sank folketallet i perifere regionene raskere i høykonjunkturen i 1986-87, enn i lavkonjunkturperioden i 1983-85. Siden fødselsoverskuddet var positivt, tilsier dette netto utflytting. I den lange lavkonjunkturperioden som begynte rundt 1988/89 fortsatte flyttingen fra periferien til sentrale byområder, og den akseleverte i oppgangstidene fra 1994 og utover.

Mer pendling mellom bosted og arbeidssted.

Det er blitt vanligere å reise for å komme på arbeid, og pendlingsavstandene er blitt lengre enn tidligere. En stadig større del av dem som bor på mindre steder pendler til arbeid i lokale og regionale sentra. Ikke minst gjelder dette innpendlingen til Oslo. I perioden 1995-2000 har innpendlingen til Oslo/Akershus fra de omkringliggende fylkene økt med 38%. Innpendlingen fra Vestfold til Oslo økte med 45%, og fra Hedmark til Akershus med 66%. Rundt Oslo snakker vi i dag om en stor og sammenhengende bo- og arbeidsmarkedsregion. Bedrede transportmuligheter har gjort denne utviklingen mulig. Også våre mentale barrierer i forhold til hva som er akseptabel pendlingsavstand ser ut til å ha forskjøvet seg. Rundt andre byer er pendlingsavstandene normalt kortere. Undersøkelser viser at pendlingen her går markert ned etter ca 30 minutters reisetid.

Samtidig er det ikke lenger et entydig skille mellom bolig- og arbeidssted. For mange yrkesgrupper har den moderne informasjons- og kommunikasjonsteknologien gjort det mulig å arbeide hjemme fra, eller fra et hvilket som helst annet sted der man måtte befinne seg.

Levekår – et sammensatt begrep

Levekårsundersøkelser viser at flertallet av landets befolkning har gode levekår, og at utviklingen har vært positiv i 1980- og 1990-årene. De mest perifere områdene av landet kommer dårligst ut når det gjelder utdanning, inntekt og formue, men best ut på områdene boligsituasjon, tjenestetilbud, sosialt nettverk og forurensning. I de større byene finner vi både de beste og de dårligste levekårene i landet. I en årlig levekårsundersøkelse utført av Statistisk sentralbyrå ligger ni av de ti kommunene som kommer dårligst ut, i Nord-Norge. Kommuner på Vestlandet har de beste levekårene.

Det er vanskelig å måle og sammenlikne levekårene regioner og personer imellom. Levekår er i stor grad en subjektiv opplevelse. Netto skattbar inntekt i 1998 lå imidlertid klart lavere i utkantområdene enn i sentrale strøk. Jf. tabell 9. Osloregionen og Stavangerregionen har klart høyere inntekt per innbygger over 17 år enn de øvrige regionene. Også utdanningsnivået er klart høyere i sentrale områder enn i perifere. Nasjonalt har antallet uføre (regnet i prosent av arbeidsstyrken) økt i perioden 1990 til 2000. Veksten har vært særlig sterk i by- og tettstedskommuner på Sørlandet. Fortsatt har imidlertid periferikommuner i Nord-Norge flest uføre i forhold til arbeidsstyrken, mens Stavangerregionen kommer best ut. Jf tabell 13. På den annen side viser undersøkelser at det normalt er bedre offentlig service i små og mindre sentrale kommuner.

HVA FORKLARER DENNE UTVIKLINGEN?

Årsaksbildet er naturligvis sammensatt, og strengt tatt kjenner vi ikke alle sider av det. Men i løpet av de siste par tiårene har forståelsen av hva som skjer blitt bedre. Ser vi på de lange linjene, er det stor enighet om hva som er de grunnleggende drivkreftene.

Endringer i næringsstruktur og lokaliseringsbetingelser

Det mest grunnleggende for utviklingen i aktivitets- og bosettingsmønsteret er fortsatt endringene i næringsstrukturen og lokaliseringsbetingelsene for ulike typer produktiv virksomhet. Her har det skjedd mye bare i løpet av de siste 10-20 årene.

Norge har fortsatt en råvarebasert økonomi. Men, for det første sysselsetter primærnæringene stadig færre mennesker (-12% fra 1996 til 2000 i følge tabell 10), og dette rammer først og fremst distriktene siden primærnæringene der er

sterkest representert (jf tabell 11). For det andre, er det ikke lenger slik at de som arbeider med råvareuttak nødvendigvis bor der råvareuttaket finner sted. Dette ser vi blant annet innenfor fiske og petroleumsvirksomhet. For arealkrevende næringer som landbruk og havbruk er det fortsatt tett sammenheng mellom arbeidssted og bosted. Sysselsettingen i landbruket er høyest i periferien på Østlandet, Vestlandet, i Midt-Norge og i Nord-Norge, samt i by/tettsted Midt-Norge. Disse regionene har også mistet flest arbeidsplasser i denne næringen.

Sekundærnæringene vokser fortsatt, men her er veksten mer spredt i forhold til sentrum og periferi. Sterkest har veksten på 90-tallet vært i periferikommunene på Sørlandet. Perifere kommuner har bl.a. det fortrinn at de kan tilby stabil arbeidskraft og lave etableringskostnader. Men også industrien er blitt mindre stedbunden. I mange tilfeller er det ikke lenger avgjørende å være lokalisert nær energi- og råvarekilden. Råvarer og halvfabrikata transporteres billigere enn før, og kjøpes og selges på verdensmarkedet. Samtidig konsentreres eierforholdene, verdikjedene splittes opp, og de ulike leddene lokaliseres der det er mest lønnsomt. Dette har satt flere tradisjonelle industristeder under dobbelt press. Mens standardisert industriproduksjon i en del tilfeller kan utføres billigere i lavkostland, kan det være tjenlig å flytte kompetansekrevede funksjoner inn til byene.

Veksten har på siste halvdel av 1990-tallet vært størst innenfor personlig og forretningsmessig tjenesteyting (jf tabell 10), og det er byregionene som har hatt størst vekst i disse sektorene. De store vekstnæringene er altså typiske bynæringer. Over hele verden ser vi de samme utviklingstrekkene. Ved overgangen til kompetansesamfunnet har mennesker og bedrifter en tendens til å klumpe seg sammen i byer. Byenes nærhet og mangfold ser ut til å gi de beste rammene for samspill og dynamikk. I vår tid er hodene blitt den viktigste produksjonsfaktoren, og hoder fungerer best i samspill.

Innenfor økonomien vektlegger nyere teorier (ny vekstteori, Porter m.fl.) og ny forskning betydningen av samspill og nærhet mellom aktørene, som avgjørende for at enkeltbedrifter og bedriftsmiljøer skal kunne fornye seg og vedlikeholde konkurransekraft. Selv om det i dag blir stadig vanligere å kommunisere over lange avstander, mener forskerne at bedriftsmiljøer, der det finnes mange relaterte aktører (produsenter, underleverandører, FoU-institusjoner, finansinstitusjo-

ner, myndighetsorganer osv) innenfor samme geografiske område, oftest kan vise til størst konkurranse- og vekstkraft. Som det fremgår av figur 1 har næringslivet svært ulik FoU-intensitet rundt om i landet.

Modernisering av offentlig sektor

Veksten i offentlig sektor har i flere tiår vært den viktigste motkraften til en forsert sentralisering i Norge. Både kommunene, fylkeskommunene og en rekke statlige virksomheter har gitt sterke vekstimpulser til mange distrikter, og bidratt til å opprettholde aktivitet og bosetting i alle deler av landet. Ikke minst har offentlig sektor skapt mange kvinnearbeidsplasser, noe som har hatt stor betydning for bosettingen. Fortsatt er offentlig sektor i vekst. Fra 1996 til 2000 vokste sysselsettingen i offentlig tjenesteyting med 6,4%. Jf. tabell 10. Men veksten har nå vært høyest i sentrale områder, og lavest i periferikommuner.

De siste ti årene har det skjedd store aktivitetsforskyvinger innenfor mange statlige virksomheter. I de senere år er ca 800 statlige arbeidsplasser etablert eller besluttet etablert utenfor Oslo. Men fortsatt er konsentrasjonen av statlige arbeidsplasser størst i hovedstaden. I tillegg viser undersøkelser at fristillingen av store institusjoner og statlige bedrifter har ført til en omstrukturering og effektivisering, som i mange tilfeller har gitt færre arbeidsplasser utenfor de større sentraene.

I sine investeringsbeslutninger legger staten større vekt på samfunnsøkonomisk nytte enn tidligere. Siden den samfunnsøkonomiske nytten av et tiltak normalt er høyere jo flere som nyter godt av det, fremstår investeringer i tett befolkede områder normalt som mer lønnsomme enn investeringer i mer spredtbygde områder. Dette er en av grunnene til at hele 55% av de statlige infrastrukturinvesteringer i 1998 gikk til Oslo og Akershus, mens den samme andelen i 1989 var 20%.

Også innenfor primær- og fylkeskommunene skjer det endringer som følge av effektivisering, konkurranseutsetting, fristilling, kunde-/behovsorientering, samarbeid, sammenslutning osv. I hvilken grad denne omstillingen slår ut i arbeidsplasskonsentrasjon, vet vi lite om. Men det er rimelig å anta at det i sum virker sentraliserende, når ressursene samles og funksjonene spesialiseres.

Endringer i bostedspreferanser

Norge har ingen urban tradisjon. I forhold til de fleste andre land har vi opp gjennom historien bodd svært spredt.

Dette preger fortsatt våre preferanser ved valg av bosted. De fleste av oss foretrekker i dag – ideelt sett – småbyen som bosted.

Men våre bostedspreferanser endres sakte ut fra den virkelighet som omgir oss. Vi påvirkes av de omgivelsene vi vokser opp under, og en stadig større del av de oppvoksende generasjoner vokser opp i byområder. Samtidig påvirkes vi av de rådende idealer, og i løpet av 1990-åra ser den urbane livsstilen ut til å ha blitt helt dominerende som ideal, ikke minst for ungdommen. (Sørli 2000, NIBR-notat 2000:212).

Nå er det ikke noe nytt at ungdommen tiltrekkes av byenes mangfold og frihet fra sosial kontroll. Det er heller ikke noe nytt at unge mennesker søker inn mot sentrum for å gå på skole og skaffe seg arbeidserfaring. Det nye er at dette har tiltatt dramatisk i styrke. Mobiliteten har økt, og en langt større andel av ungdomskullene tar i dag høyere utdanning. Mens de fleste ungdommer flytter til regionssenteret eller en storby i egen landsdel (NIBR), er det også en stor gruppe som søker til læresteder i andre deler av landet, eller i utlandet. Oslo er det stedet som trekker flest ungdommer ut av landsdelen sin (Sørli, 2000).

Siden de største byene har det største tilbudet av interessante jobber for høyt utdannet arbeidskraft, er det mange velutdannede unge som starter sin karriere her. Uansett hvor de blir boende senere i livet, drar de nytte av den opplæringen og det nettverket de opparbeider i byen. Et unntak er helsepersonell, som i større grad sprer seg. Et aktuelt spørsmål av distrikts- og regionalpolitisk betydning er hvilke krav unge mennesker fremover vil stille til bredde og kvalitet ved et lokalt arbeidsmarked, for at dette skal være interessant.

Fortsatt er det slik at et flertall av oss vektlegger andre bostedskvaliteter enn storbyens når vi stifter familie. I denne fasen er det mange som heller søker gode oppvekstvilkår og et roligere liv. Mange søker også tilbake til røttene der de vokste opp. Av utflytterkullene fra 1960-62 var 19% flyttet tilbake til sin hjemkommune ved fylte 35 år, og det er her små forskjeller mellom kommunetyper (SSB). Også mindre byer og steder opplever tilbakeflytting av folk i etableringsfasen.

Men flytting fra storbyer til mindre steder er ikke alltid enkelt i praksis. Arbeidsmarkedet i småbyer/småsteder er begrenset, og spesielt for par kan det være vanskelig finne attraktive jobber for begge. Dette kan bidra til å forklare hvorfor 55,7% av befolkningen oppgir at de ønsker å bo på

småsteder og i småbyer, mens omkring 48 prosent faktisk gjør det. Samtidig har pendlingen inn til byene økt. Ved å kombinere det å bo på et mindre sted med det å jobbe i byen, er det mulig å få med seg det beste av to verdener. Og grensene for når ulempene synes å overskygge fordelene, synes altså å ha flyttet seg utover.

På den annen side må man huske at ikke alle deler av landet ligger i nærheten av større byer og arbeidsmarkeder. Bare Tromsø kommune er større enn Vestfold fylke. Finnmark har ingen større byer, og fra Øst-Finnmark til Tromsø er det nærmere 100 mil.

Spiraleffekter

De sentraliseringskreftene som her er beskrevet forsterker hverandre gjensidig. Når det kompetanseintensive næringslivet vokser i byene, blir det samtidig mer interessant for velutdannede mennesker å søke arbeid i byen. Og når velutdannet ungdom bosetter seg i byen, er de også med på bedre betingelsene for vekst i det kompetanseintensive næringslivet. Samtidig fører veksten til at prisene på fast eiendom presses i været, slik at det blir mer lønnsomt å investere i byen. Dermed blir det lettere å tiltrekke seg kapital til nyetableringer og investeringsprosjekter.

Samtidig vil veksten i byene over tid påvirke folks bosettingspreferanser. For det første vil en stadig større andel av den oppvoksende slekt ha sine røtter i byen, og for det andre vil makt og velstand konsentreres her. Presset på hovedstaden og enkelte andre storbyer har i løpet av få år gitt huseiere og andre eiendomsbesittere en eventyrlig formuestigning, ene og alene fordi de har hatt sine eiendommer på rett sted til rett tid. På grunn av opphopningen av kompetanseintensive arbeidsplasser vil lønninger og status bli høyere her enn andre steder. Alt dette, sammen med forventninger om fortsatt vekst og velstandsøkning, øker byenes tiltrekningskraft.

Som nevnt viser levekårsundersøkelser fra de senere år at vi innenfor storbyene finner både de beste og de dårligste levekårene i landet. Men det at storbyene har store utfordringer knyttet til sosial nød og fattigdom, synes ikke å virke bremsende på innflyttingen. Det samme gjelder de høye boligprisene. Så lenge boligprisene stiger raskere i byen, vil det da også – rent økonomisk – være gunstigere å kjøpe en dyr bolig her, enn en billig på bygda.

På samme måte er mange utkantområder kommet inn i et uheldig utviklingsforløp,

som har vist seg vanskelig å snu. Selv om vi her snakker om tunge strukturer med betydelig treghet, blir slike negative spiraler lett selvforsterkende. Ungdommen søker ut av regionen, kompetansen forsvinner, nyskapingen uteblir, eiendomspriser og investeringer faller, lokalmarkedet reduseres, lokaliseringsbetingelsene svekkes, skatteinntektene svikter osv.

Vekst kan skapes

Selv om det store bildet er preget av sentralisering på alle nivåer, finnes det eksempler på steder som klarer seg godt på tross av perifer beliggenhet og «gammelmodig» næringsstruktur. Blant annet har Leksvik, Vågå og Rørvik vært trukket frem som eksempler på steder som har snudd stagnasjon og pessimisme til vekst og fremtidstro. På et høyere geografisk nivå er elektronikkmiljøet i Grimstad og bioteknologimiljøet i Tromsø eksempler på at det finnes kompetanseintensive og vekstkraftige næringsmiljøer utenfor hovedstadsområdet. Selv om forklaringene kan være ulike, viser det at utviklingen i et område ikke alene er en refleks av naturgitte og historiske forutsetninger. Vekstkraft kan også skapes.

Verden rundt oss forandrer seg kontinuerlig, og enhver aktør og ethvert område som skal hevde seg i fremtiden må løpende tilpasse seg nye forutsetninger. Omstilling og utvikling kommer imidlertid ikke av seg selv. Den må drives frem av aktører (næringsaktører, samfunnsaktører og politiske aktører) som er overbevist om at omstilling er nødvendig. Utvikling krever vilje til forandring, og vilje til samarbeid. (Jf. Porter, ny vekstteori, og internasjonale studier av vellykkede industrielle distrikter).

Forskerne (Isaksen, Spilling m.fl.) har i de senere år vært opptatt av hva som kjenner seg ut i områder som har klart seg godt, uavhengig av beliggenhet og næringsstruktur. Av de trekkene som går igjen er:

- Gründerkultur. De er kjennetegnet av relativt stor nyskaping, i den forstand at det etableres mange nye bedrifter. Foruten kompetent risikokapital finnes det en lokal kultur, et støtteapparat (risikokapital, kompetanse, inkubatorer ol) og en kommunal velvilje som gjør at først og fremst unge mennesker tør å satse på egen virksomhet. Vekst i «underskogen» er nødvendig for å kompensere for at større og eldre bedrifter fra tid til annen går over ende.

- Innovasjonsevne. Det finnes innovative og dynamiske næringsmiljøer, som kan gi grobunn for knoppskytninger og vekst innenfor virksomhetsområder med et internasjonalt markedspotensial. Kjernen i

slike miljøer kan være enkeltbedrifter i lokalmiljøet, men normalt omfatter de et helt nettverk av samarbeidende og spesialiserte bedrifter. Samhandlingen skjer ikke bare i forhold til aktører på samme nivå i verdikjeden, men vel så mye i møte med kunder og underleverandører. Ofte finnes det også tette relasjoner til forskningsinstitusjoner og andre kompetansemiljøer. I en del tilfeller er det etablert egne møteplasser, for å fremme kontakt og samarbeid (næringshager etc).

- Regional forankring. Vekstkraftige småkommuner har gjerne tette funksjonelle bånd til et større regionalt miljø, som eventuelt også omfatter et regionalt senter. For at det innenfor samme geografiske område skal finnes likeartede bedrifter, tunge finansielle aktører, oppstrøms- og nedstrømsaktiviteter, allsidig kompetanse, spesialistfunksjoner, læresteder, FoU-miljøer, transportmessige knutepunkt og eventuelt krevende kunder, må regionen ha en viss størrelse. Geografisk nærhet gjør det lettere å etablere det samspillet mellom aktørene som er nødvendig for nyskaping, vekst og omstillingsevne.

- Bostedskvaliteter. Stedet har kvaliteter og tilbud som gjør at folk ønsker å bo der. Dette gjelder både natur, kultur og tjenestetilbud. Det at ungdommen søker ut for noen år kan være positivt, dersom mange av dem vender tilbake i voksen alder. Når unge, også høyt kompetente, mennesker finner det attraktivt å bo på stedet, vil dette utgjøre et viktig lokaliseringstrinn også for næringsetableringer.

Deler av kysten og distrikts-Norge for øvrig synes dessuten å ha en gunstig lokalisering i forhold til de næringsmuligheter som vil foreligge fremover. Ikke minst er det knyttet store utviklingsmuligheter til marin sektor, inkl. havbruk og marin bioteknologi, og olje- og gassvirksomhet utenfor Finnmark. Videre kan bl.a. økologisk landbruk, reiseliv og IKT ha et visst vekstpotensial i distriktene.

HVORDAN VIL FREMTIDEN SE UT?

Når politikk skal utformes er det viktig å ha et klarest mulig bilde av den fremtiden vi går inn i. Samtidig skal man være varsom med å spå. Virkeligheten er alltid sammensatt, med trender som til dels synes å gå i ulik retning.

Statistisk sentralbyrå har laget flere befolkningsprognoser, basert på ulike forutsetninger. Avhengig av fremskrivningsalternativ viser SSBs beregninger at mellom 126 og 224 av i alt 434 norske kommuner vil ha befolkningsnedgang de neste 10 årene. Det er vanskelig å vurdere hvilke forutsetninger som er mest realis-

riske, men MMM er en form for middelalternativ. I tabell 7 er utviklingen basert på denne prognosen fordelt etter et sentrum-periferi perspektiv. Som vi ser forventes befolkningsveksten de neste 20 år primært å komme i byer og tettsteder, og aller mest i storbyområdene. Sterkest vekst forventes i regionene rundt Oslo, Kristiansand, Stavanger og Tromsø. I periferie kommuner vil befolkningen være omtrent stabil (Sørlandet), svakt stigende (Østlandet, Vestlandet og Midt-Norge) eller gå noe tilbake (Nord-Norge).

Sammenholder vi resultatene fra SSBs prognoser med andre utviklingstrekk fra de senere år, tør vi antyde følgende utvikling:

- Fortsatt sentralisering. Sentraliseringen har pågått i mer enn hundre år, og sentraliseringskreftene synes i dag sterkere enn noen gang. Det er derfor vanskelig å forestille seg at denne utviklingen vil snu med det første. Det betyr at en stadig større andel av landets befolkning etter hvert vil bo i by. Det er også grunn til å tro at veksten vil bli sterkest i de største byene.

- Mer pendling. Allerede i dag ser vi at mange velger å pendle mellom bosted og arbeidssted. På denne måten drar de fordel av mindre steders bostedskvaliteter, samtidig som de opererer i et større og attraktivt arbeidsmarked. Det er grunn til å tro at dette mønsteret vil forsterke seg, spesielt dersom det legges til rette for det gjennom utbygging av kommunikasjoner. Vi vil få regionale bo- og arbeidsmarkeder med betydelig utstrekning.

- Vekst der det er godt å bo. De mest attraktive boområdene i landet vil kunne oppleve en folketallsvekst som er sterkere enn veksten i antall arbeidsplasser. Erfaringsmessig vil en slik vekst i folketallet over tid også generere økt aktivitet. De minst attraktive boområdene vil kunne få den motsatte utviklingen. Det vil si en nedgang i folketallet som er sterkere enn reduksjonen i antall arbeidsplasser, og som etter hvert vil svekke næringsgrunnlaget.

Tabell 1: Folketallsutvikling 1980-2002. Fylker¹.

Fylke	Personer bosatt per 1.1.				Prosentvis endring			
	1980	1990	2000	2002	1980-1990	1990-2000	2000-2002	
01	Østfold	232 400	237 981	248 217	252 746	2,4	4,3	1,8
02	Akershus	366 726	414 503	467 052	477 325	13,0	12,7	2,2
03	Oslo	454 819	458 364	507 467	512 589	0,8	10,7	1,0
04	Hedmark	186 698	186 884	187 103	187 965	0,1	0,1	0,5
05	Oppland	180 285	182 350	182 701	183 235	1,1	0,2	0,3
06	Buskerud	213 608	224 701	236 811	239 793	5,2	5,4	1,3
07	Vestfold	185 922	197 207	212 775	216 456	6,1	7,9	1,7
08	Telemark	161 673	162 981	165 038	165 710	0,8	1,3	0,4
09	Aust-Agder	89 733	96 880	102 178	102 945	8,0	5,5	0,8
10	Vest-Agder	135 696	144 026	155 691	157 851	6,1	8,1	1,4
11	Rogaland	302 386	335 753	373 210	381 375	11,0	11,2	2,2
12	Hordaland	390 526	409 124	435 219	438 253	4,8	6,4	0,7
14	Sogn og Fjordane	105 271	106 540	107 589	107 280	1,2	1,0	-0,3
15	Møre og Romsdal	235 719	238 346	243 158	243 855	1,1	2,0	0,3
16	Sør-Trøndelag	243 709	250 344	262 852	266 323	2,7	5,0	1,3
17	Nord-Trøndelag	125 233	126 858	127 108	127 457	1,3	0,2	0,3
18	Nordland	243 808	239 532	239 109	237 503	-1,8	-0,2	-0,7
19	Troms	145 996	146 594	151 160	151 673	0,4	3,1	0,3
20	Finmark	78 692	74 148	74 059	73 732	-5,8	-0,1	-0,4
Sum Norge		4 078 900	4 233 116	4 478 497	4 524 066	3,8	5,8	1,0

1. Ølen kommune ble 1.1.2002 flyttet fra Hordaland til Rogaland fylke.

Kilde: SSB

Tabell 2: Folketallsutvikling 1980-2002. Kommuner etter sentralitet (NIBR 16)¹.

	Personer bosatt per 1.1.				Prosentvis endring			
	1980	1990	2000	2002	1980-1990	1990-2000	2000-2002	
310	Osloregionen	1 138 110	1 207 899	1 329 066	1 350 946	6,1	10,0	1,6
320	Kristiansandregionen	130 312	141 612	155 760	158 533	8,7	10,0	1,8
332	Stavangerregionen	199 916	228 164	259 800	264 205	14,1	13,9	1,7
331	Bergensregionen	288 324	304 563	329 674	336 096	5,6	8,2	1,9
340	Trondheimsregionen	220 489	230 010	246 075	250 180	4,3	7,0	1,7
350	Tromsøregionen	48 918	53 322	61 641	62 988	9,0	15,6	2,2
	Sum storbykommuner	2 026 069	2 165 570	2 382 016	2 422 948	6,9	10,0	1,7
210	By/tettsted Østlandet	709 254	723 784	748 979	756 607	2,0	3,5	1,0
220	By/tettsted Sørlandet	75 921	80 317	82 726	83 046	5,8	3,0	0,4
230	By/tettsted Vestlandet	320 972	334 354	352 162	354 551	4,2	5,3	0,7
240	By/tettsted Midt-Norge	67 588	68 058	67 320	67 289	0,7	-1,1	0,0
250	By/tettsted Nord-Norge	201 352	205 271	211 938	211 891	1,9	3,2	0,0
	Sum by-/tettstedkommuner	1 375 087	1 411 784	1 463 125	1 473 384	2,7	3,6	0,7
110	Periferi Østlandet	134 767	133 288	129 119	128 266	-1,1	-3,1	-0,7
120	Periferi Sørlandet	19 196	18 977	19 383	19 217	-1,1	2,1	-0,9
130	Periferi Vestlandet	224 690	222 682	217 540	215 911	-0,9	-2,3	-0,7
140	Periferi Midt-Norge	80 865	79 134	76 565	76 311	-2,1	-3,2	-0,3
150	Periferi Nord-Norge	218 226	201 681	190 749	188 029	-7,6	-5,4	-1,4
	Sum periferikommuner	677 744	655 762	633 356	627 734	-3,2	-3,4	-0,9
	Norge	4 078 900	4 233 116	4 478 497	4 524 066	3,8	5,8	1,0

1. NIBR 16 er en kommuneklassifisering. Periferi er kommuner med mer enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5000 innbyggere.

By/tettsted er kommuner med mindre enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5000 innbyggere.

Kilde: SSB

Tabell 3: Folketall i tettsteder etter størrelseskategori. 2000.

Tettsteder etter størrelsesgruppe (folkemengde)	Antall tettsteder	Folkemengde pr 1.1.2000	Innbyggere pr km ²	Prosentvis endring	
				i folkemengde i tettsteder 1999-2000	Prosentvis endring i tettstedsareal 1999-2000
200 - 499	364	122 467	721	1,3	2,3
500 - 999	219	151 524	842	0,9	0,6
1 000 - 1 999	144	204 438	999	-0,1	0,6
2 000 - 19 999	179	939 699	1 352	4,5	4,5
20 000 - 99 999	15	696 283	1 716	2,2	1,4
100 000 -	4	1 281 971	2 653	2,7	2,7
Hele landet	925	3 396 382	1 588	2,8	2,6

Kilde SSB

Tabell 4. Folketallsutvikling. Nettoinnflytting og fødselsoverskudd. Fylker. 1990-2000.

	Arsgj.snitt				Arsgj.snitt			
	1991-1995				1996-2000			
	Nettoinnflytting innland	Nettoinnflytting utland	Fødsels-overskudd	Totalt	Nettoinnflytting innland	Nettoinnflytting utland	Fødsels-overskudd	Totalt
01 Østfold	-108	418	73	383	1562	431	171	2164
02 Akershus	1047	605	2724	4376	2527	1172	2713	6412
03 Oslo	2514	1533	1419	5466	-116	2039	2299	4222
04 Hedmark	-327	369	-249	-207	228	456	-331	353
05 Oppland	-167	344	-111	66	-180	442	-157	105
06 Buskerud	249	272	336	857	1048	526	327	1901
07 Vestfold	505	392	337	1234	1404	432	285	2121
08 Telemark	-289	329	38	78	51	473	-52	472
09 Aust-Agder	53	315	217	585	52	233	218	503
10 Vest-Agder	16	346	712	1074	218	443	635	1296
11 Rogaland	628	361	2858	3847	176	662	2816	3654
12 Hordaland	-278	767	2374	2863	-396	820	2204	2628
14 Sogn og Fjordane	-381	274	336	229	-630	306	294	-30
15 Møre og Romsdal	-616	467	704	555	-711	573	703	565
16 Sør-Trøndelag	-289	497	1021	1229	-70	597	1012	1539
17 Nord-Trøndelag	-594	262	354	22	-664	326	324	-14
18 Nordland	-1004	619	746	361	-2010	870	549	-591
19 Troms	-436	408	904	876	-1040	507	682	149
20 Finnmark	-524	342	562	380	-1450	496	481	-473
Norge	0	8920	15356	24275	0	11804	15175	26978

Kilde SSB

Tabell 5. Folketallsutvikling i kommuner etter sentralitet (NIBR 16)¹. Nettoinnflytting² og fødselsoverskudd. 1990-2000.

RegNr	Region	Arsgj.snitt				Arsgj.snitt			
		1991-1995				1996-2000			
		Nettoinnflytting innland	Nettoinnflytting utland	Fødsels-overskudd	Totalt	Nettoinnflytting innland	Nettoinnflytting utland	Fødsels-overskudd	Totalt
310	Osloregionen	3693	2605	4649	10947	4686	3829	5529	14044
320	Kristiansandregionen	251	334	797	1382	441	344	725	1510
332	Stavangerregionen	838	188	2267	3293	328	378	2266	2973
331	Bergensregionen	219	519	1988	2725	193	484	1818	2494
340	Trondheimsregionen	-157	523	1225	1591	31	591	1194	1816
350	Tromsøregionen	276	164	608	1049	-94	213	547	666
	Sum storbykommuner	5 120	4 334	11 534	20 988	5 585	5 839	12 079	23 503
210	By/tettsted Østlandet	174	1336	169	1680	2480	1536	16	4033
220	By/tettsted Sørlandet	-79	221	135	277	-102	184	104	185
230	By/tettsted Vestlandet	-526	632	1672	1779	-615	901	1614	1900
240	By/tettsted Midt-Norge	-359	121	153	-85	-381	154	140	-86
250	By/tettsted Nord-Norge	-764	712	1174	1122	-1734	861	966	93
	Sum by-/tettstedkommuner	- 1 554	3 023	3 304	4 773	- 352	3 636	2 840	6 124
110	Periferi Østlandet	-442	320	-251	-374	-642	606	-289	-325
120	Periferi Sørlandet	-102	105	-3	-1	-69	149	24	104
130	Periferi Vestlandet	-1178	530	345	-304	-1466	599	319	-548
140	Periferi Midt-Norge	-366	115	-4	-255	-385	178	2	-205
150	Periferi Nord-Norge	-1477	494	432	-552	-2671	799	200	-1672
	Sum periferikommuner	- 3 566	1 563	518	- 1 485	- 5 233	2 331	256	- 2 647
	Norge	0	8 919	15 356	24 275	0	11 805	15 175	26 980

1. NIBR 16 er en kommuneklassifisering. Periferi er kommuner med mer enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5000 innbyggere.

By/tettsted er kommuner med mindre enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5000 innbyggere.

2. Tallene inkluderer også flyttinger mellom kommuner i regionen.

Kilde SSB

Tabell 6: Antall innbyggere i tettsteder med over 2000 innbyggere. Kommuner etter sentralitet (NIBR 16)¹. 2000.

	Bor i tettsteder med mer enn 2000 innbyggere	Totalt antall innbyggere i regionen	Prosentandel i tettsteder med mer enn 2000 innbyggere
Osloregionen	1 101 654	1 329 066	82,9
Kristiansandsregionen	98 664	155 760	63,3
Stavangerregionen	215 478	259 800	82,9
Bergensregionen	250 677	329 674	76,0
Trondheimsregionen	171 365	246 075	69,6
Tromsøregionen	49 372	61 641	80,1
Sum storbykommuner	1 887 210	2 382 016	79,2
By-/tettsted Østlandet	466 866	748 979	62,3
By-/tettsted Sørlandet	59 117	82 726	71,5
By-/tettsted Vestlandet	218 390	352 162	62,0
By-/tettsted Midt-Norge	32 137	67 320	47,7
By-/tettsted Nord-Norge	137 868	211 938	65,1
Sum by-/tettstedskommuner	914 378	1 463 125	62,5
Periferi Østlandet	21 884	131 119	16,7
Periferi Sørlandet	3 091	19 383	15,9
Periferi Vestlandet	34 375	217 540	15,8
Periferi Midt-Norge	11 484	76 565	15,0
Periferi Nord-Norge	45 531	190 749	23,9
Sum periferikommuner	116 365	635 356	18,3
Norge	2 917 953	4 480 497	65,1

1 NIBR 16 er en kommuneklassifisering; Periferi er kommuner med mer enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5000 innbyggere. By/tettsted er kommuner med mindre enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5000 innbyggere.

Kilde SSB

Tabell 7: Befolkningsfremskrivninger 1999-2020 (alt MMM). Indeksert (1999=100). Kommuner etter sentralitet (NIBR 16)¹.

Sentralitet	1999	2000	2001	2002	2005	2010	2015	2020
Osloregionen	1 314 479	101	102,0	102,8	104,9	108	110,7	114
Kristiansandregionen	153 946	101	101,8	102,6	104,9	108	111,6	115
Stavangerregionen	256 726	101	102,5	103,5	106,3	110	113,8	117
Bergensregionen	326 557	101	101,4	102,1	103,8	106	108,4	111
Trondheimsregionen	243 801	101	101,3	102,0	103,6	106	108,4	111
Tromsøregionen	60 583	101	101,6	102,5	104,8	108	111,5	115
	2 356 092	101	102	103	105	108	111	114
by/tettsted Østlandet	744 940	101	101,1	101,5	102,7	105	106,2	108
by/tettsted Sørlandet	82 420	100	100,9	101,4	102,7	105	107,3	110
by/tettsted Vestlandet	349 787	101	101,2	101,7	103,3	106	108,1	110
by/tettsted Midt-Norge	67 213	100	99,8	100,0	100,5	101	102,3	104
by/tettsted Nord-Norge	210 901	100	100,4	100,8	102,2	104	105,7	107
	1 455 261	100	101	101	102	104	106	108
periferi Østlandet	128 838	100	99,6	99,7	100,1	101	101,9	103
periferi Sørlandet	19 119	100	99,8	99,9	99,7	100	99,8	100
periferi Vestlandet	218 057	100	99,8	99,7	99,8	100	100,5	101
periferi Midt-Norge	76 638	100	99,7	99,9	100,3	101	102,2	104
periferi Nord-Norge	191 324	99	98,9	98,6	98,2	98	97,9	98
	633 976	100	100	100	100	100	100	101
Totalt	4 445 329	101	101,2	101,8	103,3	106	107,7	110

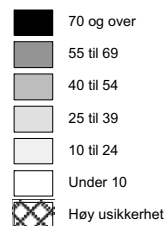
1 NIBR 16 er en kommuneklassifisering: Periferi er kommuner med mer enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5000 innbyggere.

By/tettsted er kommuner med mindre enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5000 innbyggere.

Kilde SSB

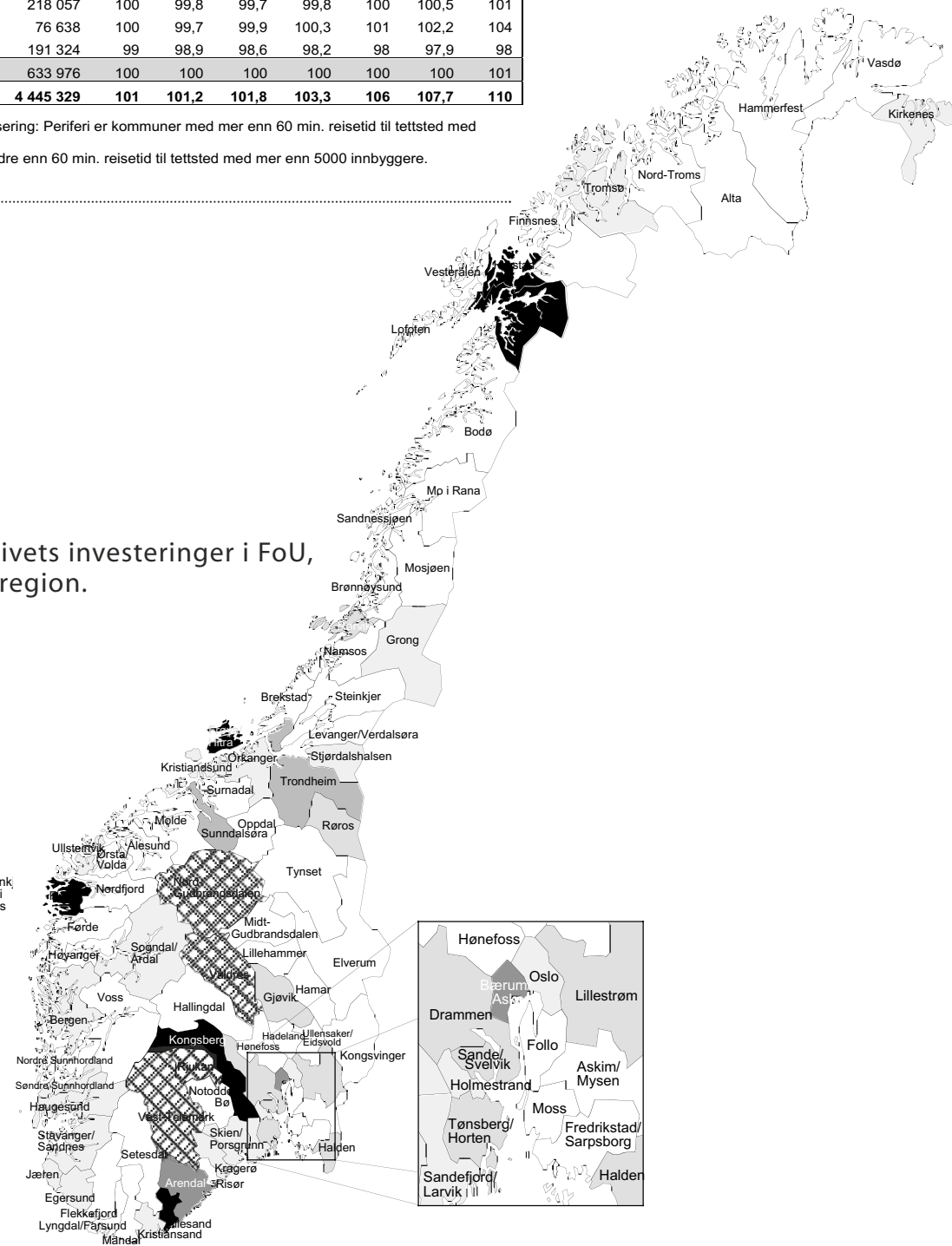
Figur 1. Næringslivets investeringer i FoU, ut fra økonomisk region.

Total FoU per sysselsatt*
1999. 1000 kroner

* Både egenutført og innkjøpt FoU. Noe innkjøpt FoU kan være registrert som egenutført i andre enheter, dvs noe FoU dobbelttelt

Kilde SSB

Tabell 8. Folketallsutvikling 1980-2002.

Bolig- og arbeidsmarkedsområder, etter relativ nedgang i folketall.

BA-kode	BA-område	Personer bosatt per 1.1.				Endring fra 1980 til 2002	% -vis endring fra 1980 til 2002
		1980	1990	2000	2002		
152	Måsøy	2 623	1 839	1 477	1 433	- 1 190	-45,4
135	Ibestad	2 705	2 229	1 763	1 715	- 990	-36,6
134	Bjarkøy	865	723	602	554	- 311	-36,0
145	Vardø	3 830	3 008	2 705	2 586	- 1 244	-32,5
150	Loppa	2 070	1 687	1 426	1 398	- 672	-32,5
101	Namsskogan	1 399	1 188	989	969	- 430	-30,7
151	Hasvik	1 649	1 337	1 200	1 184	- 465	-28,2
158	Berlevåg	1 677	1 367	1 236	1 210	- 467	-27,8
126	Værøy	1 061	891	775	770	- 291	-27,4
105	Leka	933	852	714	684	- 249	-26,7
138	Torsken/Berg	1 531	1 310	1 166	1 129	- 402	-26,3
153	Nordkapp	4 736	3 975	3 517	3 513	- 1 223	-25,8
130	Andøy	7 441	6 574	5 744	5 549	- 1 892	-25,4
156	Lebesby	2 015	1 754	1 463	1 511	- 504	-25,0
157	Gamvik	1 636	1 424	1 288	1 234	- 402	-24,6
142	Gáivuotna – Kåfjord	3 107	2 819	2 369	2 344	- 763	-24,6
144	Kvænangen	1 900	1 615	1 435	1 442	- 458	-24,1
61	Solund	1 211	1 144	959	921	- 290	-23,9
124	Lødingen	3 100	2 843	2 471	2 358	- 742	-23,9
83	Smøla	3 056	2 736	2 432	2 329	- 727	-23,8
131	Moskenes	1 667	1 445	1 352	1 282	- 385	-23,1
119	Beiarn	1 629	1 488	1 311	1 257	- 372	-22,8
80	Sandøy	1 687	1 528	1 332	1 305	- 382	-22,6
121	Steigen	3 711	3 271	2 977	2 889	- 822	-22,2
100	Røyrvik	721	742	595	563	- 158	-21,9
117	Rødøy	1 909	1 743	1 570	1 509	- 400	-21,0
103	Flatanger	1 572	1 436	1 238	1 254	- 318	-20,2
125	Røst	813	631	666	649	- 164	-20,2
116	Træna	592	529	466	474	- 118	-19,9
58	Fedje	849	730	682	685	- 164	-19,3
115	Lurøy	2 546	2 265	2 107	2 066	- 480	-18,9
141	Lyngen	3 881	3 595	3 225	3 183	- 698	-18,0
123	Tysfjord	2 780	2 622	2 302	2 283	- 497	-17,9
108	Bindal	2 252	2 095	1 921	1 867	- 385	-17,1
99	Lierne	1 861	1 694	1 565	1 558	- 303	-16,3
140	Balsfjord/Storfjord	8 960	8 214	7 621	7 502	- 1 458	-16,3
54	Odda	14 432	13 347	12 326	12 094	- 2 338	-16,2
122	Hamarøy	2 299	2 312	2 008	1 932	- 367	-16,0
90	Osen	1 348	1 316	1 194	1 152	- 196	-14,5
87	Frøya	4 789	4 293	4 115	4 107	- 682	-14,2
65	Aurland	2 096	1 834	1 833	1 807	- 289	-13,8
48	Sauda	5 712	5 355	5 081	4 926	- 786	-13,8
160	Båtsfjord	2 785	2 346	2 470	2 407	- 378	-13,6
89	Åfjord/Roan	5 156	4 824	4 524	4 473	- 683	-13,2
29	Tinn	7 480	6 876	6 560	6 490	- 990	-13,2
47	Suldal	4 570	4 119	4 043	3 984	- 586	-12,8
49	Utsira	265	225	256	233	- 32	-12,1
97	Meråker	2 910	2 750	2 637	2 559	- 351	-12,1
66	Lærdal/Årdal	8 958	8 429	7 999	7 887	- 1 071	-12,0
14	Dovre	5 750	5 513	5 154	5 110	- 640	-11,1
147	Hammerfest	11 359	10 634	10 319	10 111	- 1 248	-11,0
62	Høyanger	6 893	6 779	6 190	6 138	- 755	-11,0
112	Hattfjelldal	1 800	1 728	1 634	1 603	- 197	-10,9
136	Salangen	3 757	3 735	3 398	3 353	- 404	-10,8
79	Rauma	8 124	7 819	7 415	7 381	- 743	-9,1
137	Målselv	11 711	11 310	10 943	10 655	- 1 056	-9,0
59	Masfjorden/Gulen	4 644	4 497	4 263	4 236	- 408	-8,8
161	Sør-Varanger	10 529	9 641	9 532	9 608	- 921	-8,7
15	Skjåk/Lom	5 377	5 268	4 953	4 908	- 469	-8,7
16	Fron	15 224	14 878	14 027	13 901	- 1 323	-8,7
9	Trysil/Engerdal	9 362	9 051	8 649	8 565	- 797	-8,5
30	Seljord/Kviteseid	6 119	6 111	5 595	5 607	- 512	-8,4
107	Narvik	26 155	24 865	24 243	23 998	- 2 157	-8,2
67	Fjaler	8 497	8 307	7 867	7 807	- 690	-8,1
86	Hitra	4 395	4 298	4 038	4 051	- 344	-7,8
159	Deatnu – Tana	3 293	3 195	3 074	3 039	- 254	-7,7
70	Eid/Gloppen	6 193	6 299	5 769	5 716	- 477	-7,7
81	Sunndal	11 368	11 016	10 516	10 500	- 868	-7,6
139	Lenvik	18 752	17 916	17 365	17 371	- 1 381	-7,4
17	Sel	10 761	10 365	10 091	9 975	- 786	-7,3
128	Vågan	9 766	9 353	9 229	9 094	- 672	-6,9
127	Flakstad/Vestvågøy	13 071	12 151	12 325	12 208	- 863	-6,6
143	Skjervøy/Nordreisa	8 281	7 779	7 755	7 753	- 528	-6,4
82	Surnadal	10 794	10 863	10 198	10 116	- 678	-6,3
94	Tydal	967	1 008	949	914	- 53	-5,5
154	Porsanger	4 597	4 475	4 451	4 349	- 248	-5,4
32	Vinje/Tokke	6 703	6 663	6 375	6 347	- 356	-5,3
31	Nissedal/Fyresdal	2 924	2 932	2 800	2 774	- 150	-5,1
120	Fauske	17 659	18 027	16 886	16 768	- 891	-5,0

78 Norddal/Stranda	6 934	6 703	6 637	6 588	- 346	-5,0
110 Alstahaug	11 774	11 638	11 264	11 190	- 584	-5,0
69 Vågsøy	9 883	9 672	9 545	9 422	- 461	-4,7
11 Tynset	11 925	11 710	11 516	11 398	- 527	-4,4
85 Hemne/Snillfjord/Aure	8 387	8 339	8 199	8 036	- 351	-4,2
23 Nore og Uvdal	2 873	2 903	2 764	2 754	- 119	-4,1
52 Jondal/Kvam	10 006	10 039	9 743	9 628	- 378	-3,8
102 Grong/Høylandet	4 041	3 897	3 900	3 896	- 145	-3,6
104 Vikna/Nærøy	9 580	9 328	9 220	9 247	- 333	-3,5
28 Notodden	27 571	27 144	26 622	26 654	- 917	-3,3
93 Røros	8 055	7 865	7 784	7 790	- 265	-3,3
95 Steinkjer	35 204	35 033	34 147	34 071	- 1 133	-3,2
55 Voss	16 521	16 310	15 992	16 003	- 518	-3,1
18 Fagernes	22 938	23 220	22 284	22 258	- 680	-3,0
114 Rana	30 835	29 467	29 944	29 930	- 905	-2,9
6 Kongsvinger	51 077	51 072	49 750	49 797	- 1 280	-2,5
35 Evje/Bygland	4 768	4 774	4 697	4 651	- 117	-2,5
46 Hjelmeland	2 766	2 827	2 756	2 708	- 58	-2,1
118 Meløy	6 928	7 111	6 796	6 830	- 98	-1,4
75 Vanylven	3 954	3 924	3 584	3 899	- 55	-1,4
146 Vadsø	7 161	7 004	7 095	7 086	- 75	-1,0
113 Nesna	1 873	1 810	1 882	1 855	- 18	-1,0
73 Kristiansund	28 918	28 763	28 574	28 700	- 218	-0,8
33 Risør	9 568	9 599	9 509	9 513	- 55	-0,6
92 Orkdal	16 169	16 495	16 024	16 183	14	0,1
111 Vefsn	14 950	15 020	15 205	15 053	103	0,7
13 Gjøvik	66 954	67 083	67 204	67 417	463	0,7
88 Ørland	9 668	9 806	9 733	9 762	94	1,0
129 Sortland	21 995	21 873	22 309	22 226	231	1,1
10 Stor-Elvdal/Rendalen	13 159	13 205	13 205	13 310	151	1,1
132 Harstad	30 431	31 031	30 948	30 784	353	1,2
71 Stryn	7 834	7 971	7 893	7 931	97	1,2
40 Flekkefjord	17 281	17 552	17 501	17 499	218	1,3
109 Brønnøy	11 407	11 279	11 555	11 592	185	1,6
1 Halden	28 082	27 309	28 184	28 645	563	2,0
91 Oppdal/Rennebu	8 876	9 102	8 988	9 054	178	2,0
77 Ørsta/Volda	18 108	18 192	18 598	18 547	439	2,4
53 Kvinnherad	12 821	13 121	13 196	13 140	319	2,5
41 Indre Vest-Agder	3 949	3 947	4 029	4 058	109	2,8
64 Sogndal	13 338	13 946	13 852	13 771	433	3,2
96 Namsos	16 172	16 475	16 778	16 718	546	3,4
27 Grenland	115 379	117 069	120 374	120 997	5 618	4,9
7 Hamar	79 695	80 990	83 283	83 975	4 280	5,4
72 Molde	50 611	51 820	53 366	53 378	2 767	5,5
22 Hallingdal	11 354	11 937	12 239	12 131	777	6,8
42 Sirdal	1 645	1 726	1 734	1 758	113	6,9
148 Guovdageaidnu – Kautokeino	2 855	2 953	3 068	3 052	197	6,9
21 Ringerike	43 060	44 708	45 785	46 067	3 007	7,0
155 Kárásjohka - Karasjok	2 658	2 652	2 901	2 852	194	7,3
3 Fredrikstad/Sarpsborg	119 042	121 514	125 778	127 807	8 765	7,4
8 Elverum	21 320	21 790	22 425	22 925	1 605	7,5
60 Flora	14 323	14 424	15 396	15 416	1 093	7,6
98 Levanger/Verdal	31 279	32 598	33 575	33 682	2 403	7,7
39 Farsund	15 481	16 041	16 694	16 689	1 208	7,8
12 Lillehammer	33 082	33 795	35 769	35 912	2 830	8,6
36 Valle/Bykle	2 110	2 158	2 307	2 291	181	8,6
76 Ulstein	19 915	20 385	21 560	21 653	1 738	8,7
20 Kongsberg	24 476	25 186	26 276	26 666	2 190	8,9
63 Vik	2 659	2 507	2 965	2 915	256	9,6
57 Modalen	313	340	354	345	32	10,2
43 Eigersund	17 230	18 218	19 102	19 100	1 870	10,9
2 Moss	49 952	51 085	54 260	55 411	5 459	10,9
38 Mandal	16 057	16 648	17 711	17 830	1 773	11,0
24 Holmestrand	11 220	11 855	12 275	12 459	1 239	11,0
74 Ålesund	68 079	70 506	74 964	75 959	7 880	11,6
19 Drammen	128 787	136 446	144 348	146 177	17 390	13,5
84 Trondheim	198 340	206 711	221 836	225 759	27 419	13,8
56 Austevoll	3 893	4 200	4 406	4 460	567	14,6
26 Larvik/Sandefjord	72 528	76 313	82 082	83 260	10 732	14,8
45 Haugesund	78 405	84 047	89 705	90 484	12 079	15,4
50 Bergen	281 687	295 863	319 416	325 569	43 882	15,6
34 Arendal	61 686	67 096	71 431	72 132	10 446	16,9
25 Tønsberg	84 105	88 840	96 821	98 596	14 491	17,2
4 Askim/Eidsberg	56 708	61 351	65 706	66 642	9 934	17,5
51 Stord	27 734	30 145	32 718	32 875	5 141	18,5
5 Oslo	864 833	920 108	1 023 972	1 040 503	175 670	20,3
106 Bodø	36 846	40 365	44 816	45 116	8 270	22,4
37 Kristiansand	95 813	104 466	115 352	117 505	21 692	22,6
68 Førde	15 571	17 099	19 052	19 318	3 747	24,1
133 Tromsø	48 918	53 322	61 641	62 988	14 070	28,8
149 Alta	13 219	14 857	16 837	17 159	3 940	29,8
44 Stavanger/Sandnes	197 698	225 578	257 081	261 493	63 795	32,3
Norge	4 078 900	4 233 116	4 478 497	4 524 066	445 166	10,9

Kilde: SSB

Tabell 9: Inntekt pr bosatt 17 år og over. Kommuner etter sentralitet (NIBR 16)¹. 1995, 1998 og 2000

RegNr	1995			1998			2000			Sum bruttoinntekt per bosatt person 17 år og over:Kr		
	Sum bruttoinntekt bosatte personer 17 år og over:Kr		Personer	Sum bruttoinntekt bosatte personer 17 år og over:Kr		Personer	Sum bruttoinntekt bosatte personer 17 år og over:Kr		Personer	Sum bruttoinntekt per bosatt person 17 år og over:Kr		
	Sum bruttoinntekt bosatte personer 17 år og over:Kr	Antall bosatte personer 17 år og over: Personer	Sum bruttoinntekt bosatte personer 17 år og over:Kr	Antall bosatte personer 17 år og over: Personer	Sum bruttoinntekt bosatte personer 17 år og over:Kr	Antall bosatte personer 17 år og over: Personer	Sum bruttoinntekt per bosatt person 17 år og over:Kr					
310	190843 292 978	1 001 011	243749 106 452	1 033 205	292244 098 264	1 050 288	190 651	235 916	278 251			
320	18269 339 487	113 157	22818 782 448	116 247	26217 156 631	118 775	161 451	196 296	220 730			
332	34610 256 631	182 727	43912 941 056	189 974	50052 129 639	194 332	189 410	231 152	257 560			
331	42266 473 127	246 200	52676 766 421	250 352	60552 391 574	254 293	171 675	210 411	238 121			
340	30196 072 125	185 847	37134 007 064	188 132	42701 576 977	190 955	162 478	197 383	223 621			
350	7847 326 977	45 024	9706 909 250	46 408	11235 881 232	47 192	174 292	209 165	238 089			
	324032 761 325	1 773 966	409998 512 691	1 824 318	483003 234 317	1 855 835	182 660	224 741	260 262			
210	90857 673 946	584 401	111574 388 394	588 373	128209 484 698	592 982	155 471	189 632	216 211			
220	9653 740 731	63 556	12044 868 415	64 026	13480 061 168	64 242	151 893	188 125	209 833			
230	42285 767 966	262 242	52699 038 190	266 413	59997 129 948	269 847	161 247	197 810	222 338			
240	7672 135 539	53 199	9103 390 316	52 466	10075 006 321	52 261	144 216	173 510	192 783			
250	26064 933 883	164 267	31101 530 163	163 439	34821 006 049	164 083	158 674	190 294	212 216			
	176534 252 065	1 127 665	216523 215 478	1 134 717	246582 688 184	1 143 415	156 548	190 817	215 655			
110	14912 025 683	105 067	17875 979 370	103 294	20421 837 396	102 791	141 929	173 059	198 673			
120	2223 176 087	14 711	2770 433 845	14 747	3108 285 738	15 126	151 123	187 864	205 493			
130	26046 948 069	170 072	31470 129 427	169 146	35352 845 557	168 261	153 152	186 053	210 107			
140	8456 365 235	60 875	10179 469 675	59 995	11408 914 762	59 463	138 914	169 672	191 866			
150	22355 005 433	156 046	26377 268 611	151 359	29071 909 157	148 638	143 259	174 270	195 589			
	73993 520 507	506 771	88673 280 928	498 541	99363 792 610	494 279	146 010	177 866	201 028			
2111	0	0	0	0	344 250 782	1 420			242 430			
	574560 533 897	3 408 402	715195 009 097	3 457 576	829293 965 893	3 494 949	168 572	206 849	237 284			

1. NIBR 16 er en kommuneklassifisering. Periferi er kommuner med mer enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5000 innbyggere. By/tettsted er kommuner med mindre enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5000 innbyggere.

Kilde SSB

Tabell 10. Sysselsatte 16-74 år etter næringsgrupper¹. Kommuner etter sentralitet (NIBR 16)². Prosentvis endring 1996-2000.

RegNr	Region	01-09 Jordbruk, skogbruk og fiske	10, 12-37 Industri og bergverks- drift	11 Utvinning av råolje og naturgass	40-41 Kraft- og vann- forsyning	45 Bygge- og anleggs- virksomhet	50-52 Varehandel restaurant	60-64 Transport og kommun- kasjon	65-67 Finansiell tjeneste- yting	70-74 Forr.- tjenesteyt- eiendoms- drift	75-99 Off.forv. og annen tjeneste- yting	Arbeids- takere i uoppgitt nærings-	Selv- stendige i uoppgitt nærings-	Total
310	Osloregionen	-9,3	-8,1	-42,0	-6,1	19,6	6,1	13,9	1,7	44,4	8,3	-62,5	-54,1	8,9
320	Kristiansandregionen	-13,5	0,8	30,5	7,1	27,4	16,0	7,9	-5,6	40,7	8,6	-54,4	-55,9	8,2
332	Stavangerregionen	-14,9	-4,6	11,8	-10,5	28,3	9,3	4,5	-0,8	17,9	9,7	-40,3	-51,5	6,2
331	Bergensregionen	-1,7	-1,9	27,4	-0,2	18,9	6,9	2,9	-0,9	36,7	4,5	-76,0	-53,4	6,5
340	Trondheimsregionen	-11,5	3,1	36,4	-17,8	18,6	6,9	8,0	2,2	33,0	3,5	-63,0	-59,3	5,1
350	Tromsregionen	5,4	-9,9	81,1	-6,3	20,7	7,6	6,6	-11,7	38,7	4,0	-92,2	-64,1	5,6
	Sum storbykommuner	-10,0	-5,0	8,3	-7,6	20,8	6,7	8,5	0,6	39,7	7,2	-62,0	-54,6	7,8
210	By/tettsted Østlandet	-13,2	-1,0	-43,1	-25,3	20,9	8,9	4,8	-6,9	50,5	9,0	-76,2	-56,3	6,5
220	By/tettsted Sørlandet	-10,5	-4,0	29,5	-11,3	32,1	11,4	4,4	-1,5	36,8	5,1	-61,1	-51,1	4,8
120	Periferi Sørlandet	-13,1	2,2	32,4	-8,7	26,9	15,0	-6,3	-13,1	30,4	2,8	-73,1	-50,6	2,5
130	Periferi Vestlandet	-14,2	-3,5	50,8	-13,9	10,9	8,6	-0,1	-11,9	37,1	2,8	-72,5	-53,6	0,3
140	Periferi Midt-Norge	-12,0	10,7	29,0	-20,4	20,1	6,5	-0,6	-5,3	51,3	0,8	-87,8	-61,2	0,9
150	Periferi Nord-Norge	-2,5	-8,7	100,0	-10,3	13,0	1,3	-2,8	-19,9	27,2	0,4	-83,0	-72,0	-1,3
	Sum periferikommuner	-12,0	-3,0	48,9	-13,6	15,4	6,8	-2,2	-11,6	37,0	2,3	-81,4	-61,0	0,1
	Norge	-11,8	-3,6	7,7	-13,6	20,3	7,1	5,9	-2,1	40,2	6,4	-67,5	-56,1	5,8

1. 2-siffer NACE-koder.

2. NIBR 16 er en kommuneklassifisering. Periferi er kommuner med mer enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5000 innbyggere.

By/tettsted er kommuner med mindre enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5000 innbyggere.

Kilde SSB

Tabell 11. Sysselsatte 16-74 år etter næringsgrupper¹. Kommuner etter sentralitet (NIBR 16)². 4. kv 2000.

RegNr	Region	01-09 Jordbruk, skogbruk og fiske	10, 12-37 Industri og bergverks- drift	11 Utvinning av råolje og naturgass	40-41 Kraft- og vann- forsyning	45 Bygge- og anleggsvir- ksomhet	50-52 Varehandel restaurant	60-64 Transport og kommun- kasjon	65-67 Finansiell tjeneste- yting	70-74 Forr.tjeneste- eiendoms- drift	75-99 Off.forv. og annen tjeneste- yting	Arbeids- takere i uoppgitt nærings-	Selv- stendige i uoppgitt nærings-	Total
310	Osloregionen	7 592	65 895	1 579,0	3 550	37 824	20 620	5 653 6	20 786	100 742	2 286 22	768	5 431	663 923
320	Kristiansandregionen	1 544	10 776	859,0	570	5 063	2 525	5 307	11 556	5 764	24 224	67	504	68 626
332	Stavangerregionen	5 810	17 432	8 934,0	666	8 065	4 214	8 464	17 779	12 382	37 259	274	792	124 615
331	Bergensregionen	2 321	19 038	4 660,0	1 236	10 585	5 225	12 350	4 538	16 216	56 440	132	1 011	155 957
340	Trondheimsregionen	3 631	13 135	1 041,0	853	7 890	3 812	8 508	2 510	12 577	4 387 9	91	651	115 797
350	Tromsregionen	1 291	1 793	67,0	210	2 010	4 381	2 745	7 40	2 827	13 375	6	171	30 970
	Sum storbykommuner	22 189	128 069	17 140	7 085	71 437	37 750	93 910	31 509	150 508	403 799	1 338	8 560	1 159 888
210	By/tettsted Østlandet	10 284	60 769	1 556	2 716	25 489	9 674	22 280	5 161	27 222	120 255	210	2 465	339 436
220	By/tettsted Sørlandet	956	6 821	636	331	2 780	1 123	2 301	2 574	2 382	12 680	42	297	36 272
230	By/tettsted Vestlandet	7 932	32 108	3 023	1 251	11 496	4 931	12 156	2 574	9 942	51 415	211	1 057	160 617
240	By/tettsted Midt-Norge	2 737	3 939	117	424	2 520	3 986	1 545	401	1 711	11 131	13	142	29 372
250	By/tettsted Nord-Norge	3 776	9 227	499	1 169	7 031	3 532	8 370	1 628	6 660	39 291	42	484	95 290
	Sum by-/tettstedkommuner	25 685	112 864	5 831	5 891	49 316	20 015	46 652	10 483	47 917	234 772	518	4 445	660 987
110	Periferi Østlandet	6 085	6 405	186	1 026	6 372	3 169	3 529	7 77	3 111	20 180	21	561	58 933
120	Periferi Sørlandet	551	1 670	143	273	751	796	516	93	266	2 900	7	87	8 349
130	Periferi Vestlandet	10 696	20 917	1 371	1 494	7 525	2 683	7 188	1 194	4 475	30 404	61	698	98 437
140	Periferi Midt-Norge	4 925	5 155	209	444	2 712	1 012	2 368	396	1 381	11 302	16	234	33 607
150	Periferi Nord-Norge	9 774	8 504	272	928	6 156	3 230	6 287	713	3 117	33 118	46	421	80 446
	Sum periferikommuner	32 031	42 651	2 181	4 165	23 516	9 480	19 888	3 173	12 350	97 904	151	2 001	279 772
	Norge	79 905	283 584	25 152	17 141	144 269	67 245	160 450	45 165	210 775	736 475	2 007	15 006	2 100 647

1. 2-siffer NACE-koder.

2. NIBR 16 er en kommuneklassifisering. Periferi er kommuner med mer enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5000 innbyggere.

By/tettsted er kommuner med mindre enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5000 innbyggere.

Kilde SSB

Tabell 12: Befolkning 20-39 år, etter kjønn. Kommuner etter sentralitet (NIBR 16)¹. 2002.

RegNr	Region	I alt	Menn	Kvinner	Kvinner i % av i alt	Antall kvinner pr. 100 menn
310	Osloregionen	415 087	208 094	206 993	49,9	99,5
320	Kristiansandregionen	44 648	22 804	21 844	48,9	95,8
332	Stavangerregionen	79 384	40 196	39 188	49,4	97,5
331	Bergensregionen	99 158	50 509	48 649	49,1	96,3
340	Trondheimsregionen	73 561	37 441	36 120	49,1	96,5
350	Tromsøregionen	20 600	10 201	10 399	50,5	101,9
	Sum storbykommuner	732 438	369 245	363 193	49,6	98,4
210	By/tettsted Østlandet	197 707	100 375	97 332	49,2	97,0
220	By/tettsted Sørlandet	22 047	11 307	10 740	48,7	95,0
230	By/tettsted Vestlandet	95 549	49 498	46 051	48,2	93,0
240	By/tettsted Midt-Norge	16 782	8 620	8 162	48,6	94,7
250	By/tettsted Nord-Norge	58 567	29 885	28 682	49,0	96,0
	Sum by-/tettstedkommuner	390 652	199 685	190 967	48,9	95,6
110	Periferi Østlandet	31 745	16 467	15 278	48,1	92,8
120	Periferi Sørlandet	5 028	2 668	2 360	46,9	88,5
130	Periferi Vestlandet	53 316	28 106	25 210	47,3	89,7
140	Periferi Midt-Norge	18 396	9 594	8 802	47,8	91,7
150	Periferi Nord-Norge	47 907	25 283	22 624	47,2	89,5
	Sum periferikommuner	156 392	82 118	74 274	47,5	90,4
	Norge	1 279 482	651 048	628 434	49,1	96,5

1. NIBR 16 er en kommuneklassifisering. Periferi er kommuner med mer enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5000 innbyggere. By/tettsted er kommuner med mindre enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5000 innbyggere.

Kilde SSB

Tabell 13: Uføre i prosent av arbeidsstyrken. Kommuner etter sentralitet (NIBR 16)¹. 1990, 1995 og 2000.

RegNr	Region	Antall personer i arbeidsstyrken.			Uførepensjonister i alt pr. 31.12.			Uføre i prosent av arbeidsstyrken		
		Årsgjennomsnitt.			1990	1995	2000	1990	1995	2000
		1990	1995	2000						
310	Osloregionen	647802	661902	734199	58229	59754	72326	9,0	9,0	9,9
320	Kristiansandregionen	67884	70586	78568	8796	9572	11652	13,0	13,6	14,8
332	Stavangerregionen	119536	127853	140912	9224	9700	11467	7,7	7,6	8,1
331	Bergensregionen	157555	162491	175670	13643	13782	16824	8,7	8,5	9,6
340	Trondheimsregionen	119715	121375	129735	12177	12248	14144	10,2	10,1	10,9
350	Tromsøregionen	29635	31972	34607	3023	3214	3824	10,2	10,1	11,0
	Sum storbykommuner	1142127	1176179	1293691	105092	108270	130237	9,2	9,2	10,1
210	By/tettsted Østlandet	354180	354062	379879	49630	49197	56692	14,0	13,9	14,9
220	By/tettsted Sørlandet	36623	38450	41419	5045	5370	6642	13,8	14,0	16,0
230	By/tettsted Vestlandet	163250	168565	181663	15676	15605	18360	9,6	9,3	10,1
240	By/tettsted Midt-Norge	32804	32957	33283	4098	3940	4479	12,5	12,0	13,5
250	By/tettsted Nord-Norge	102712	106152	108906	13734	13639	15043	13,4	12,8	13,8
	Sum by-/tettstedkommuner	689569	700186	745150	88183	87751	101216	12,8	12,5	13,6
110	Periferi Østlandet	64918	63869	64541	7062	6803	8161	10,9	10,7	12,6
120	Periferi Sørlandet	8544	8862	9472	1076	1107	1378	12,6	12,5	14,5
130	Periferi Vestlandet	106283	107094	108784	9110	9419	10994	8,6	8,8	10,1
140	Periferi Midt-Norge	37018	36589	37167	4684	4513	5129	12,7	12,3	13,8
150	Periferi Nord-Norge	93509	93496	92144	16375	14958	15908	17,5	16,0	17,3
	Sum periferikommuner	310272	309910	312108	38307	36800	41570	12,3	11,9	13,3
	Norge	2141968	2186275	2350949	231582	232821	273023	10,8	10,6	11,6

1. NIBR 16 er en kommuneklassifisering. Periferi er kommuner med mer enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5000 innbyggere. By/tettsted er kommuner med mindre enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5000 innbyggere.

Kilde SSB

Tabell 14: Arbeidsledighet. Kommuner etter sentralitet (NIBR 16)¹. 2001.

Region	Antall ledige	Arbeidsstyrke	Ledighetsprosent	Antall ledige	Arbeidsstyrke	Ledighetsprosent	Antall ledige	Arbeidsstyrke	Ledighetsprosent	
	1992	1992	1992	1998	1998	1998	2001	2000	2001	
Osloregionen	8674	646142	1,3	12865	647500	2,0	15 720	734 199	2,1	
Kristiansandregionen	3537	61646	5,7	1699	69456	2,4	2 473	78 568	3,1	
Stavangerregionen	4469	111836	4,0	2213	127432	1,7	3 930	140 912	2,8	
Bergensregionen	10650	146567	7,3	4431	158067	2,8	5 289	175 670	3,0	
Trondheimsregionen	7571	110196	6,9	3389	118772	2,9	4 201	129 735	3,2	
Tromsøregionen	1432	27793	5,2	646	30894	2,1	804	34 607	2,3	
	Sum storbykommuner	36333	1104180	3,3	25243	1152121	2,2	32 417	1 293 691	2,5
210	By/tettsted Østlandet	20701	321948	6,4	9660	345234	2,8	9 502	366 540	2,6
220	By/tettsted Sørlandet	1730	32624	5,3	926	37251	2,5	1 210	41 419	2,9
230	By/tettsted Vestlandet	8121	151066	5,4	3110	164971	1,9	5 418	181 663	3,0
240	By/tettsted Midt-Norge	1804	30156	6,0	941	30581	3,1	1 318	33 283	4,0
250	By/tettsted Nord-Norge	5153	94171	5,5	2845	99371	2,9	3 588	108 906	3,3
	Sum by-/tettstedkommuner	37509	629965	6,0	17482	677408	2,6	21 036	731 811	2,9
110	Periferi Østlandet	3072	59793	5,1	1049	60838	1,7	1 114	64 541	1,7
120	Periferi Sørlandet	424	7859	5,4	172	8750	2,0	322	9 472	3,4
130	Periferi Vestlandet	4155	98283	4,2	1589	101867	1,6	2 172	108 784	2,0
140	Periferi Midt-Norge	1938	33816	5,7	902	34840	2,6	1 095	37 167	2,9
150	Periferi Nord-Norge	5992	84832	7,1	3325	85726	3,9	3 781	92 144	4,1
	Sum periferikommuner	15581	284583	5,5	7037	292021	2,4	8 484	312 108	2,7
	Norge	89423	2018728	4,4	49762	2121550	2,3	61 937	2 337 610	2,6

1. NIBR 16 er en kommuneklassifisering. Periferi er kommuner med mer enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5000 innbyggere. By/tettsted er kommuner med mindre enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5000 innbyggere.

Kilde SSB

Utgitt av:
Kommunal- og regionaldepartementet
Regionalpolitisk avdeling
Postboks 8112 Dep., 0032 Oslo

Redegjørelsen er tilgjengelig på internett: <http://krd.dep.no>

Flere eksemplarer kan bestilles hos:
Statens forvaltningstjeneste, Informasjonsforvaltning,
Postboks 8169 Dep., 0034 Oslo.
Telefaks 22 24 27 86
E-post: publikasjonsbestilling@ft.dep.no

Oppgi publikasjonsnummer: H-2131

Design: Josef@Leupi.no
Trykk: Offset Forum as